कायदेविषयक मार्गदर्शन मोफत
संपर्क ॲड. सिद्धार्थ
MVsc, MBA, LLM
मो नं ९४२२५३९४५१

RNI NO. MAHMAR/2020/84035

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

सोमवार १३ जुलै २०२६ | वर्ष : ६ | अंक : १९३ | दैनिक | किंमत : ₹ ५/-

Monday, 13 July 2026 | Year : 6 | Issue : 193 | Daily | Rate: Rs. 5/-

दि. १३ जुलै २०२६

१९३०- ऑल इंडिया डिप्रेस्ड क्लासेस असोसिएशनच्या कार्यकारीणी मंडळाची सिमला येथे बैठक.

१९३७- चाळीसगाव येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे भाषण.

संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

महत्वाच्या बातम्या

बंगालच्या उपसागरात भूकंप

नवी दिल्ली : रविवारी पहाटे आंध्र प्रदेशच्या किनारपट्टीजवळ बंगालच्या उपसागरात ४.५ तीव्रतेचा सौम्य भूकंप झाला, ज्याचे धक्के विशाखापट्टणम शहराच्या अनेक भागांमध्ये जाणवले. तथापि, कोणतीही जीवितहानी किंवा मालमत्तेचे नुकसान झाल्याचे वृत्त नाही. दिलासादायक बाब ही आहे की भूकंपाचा प्रभाव मर्यादित होता आणि कोणतीही मोठी आपत्ती किंवा जीवितहानी झाली नाही. इंडियन नॅशनल सेंटर फॉर ओशन इन्फॉर्मेशन सर्व्हिसेस (INCOIS) नुसार, रविवारी सकाळी ५:०५:४६ वाजता (भारतीय प्रमाणवेळेनुसार) भूकंप झाला. त्याची तीव्रता रिश्टर स्केलवर ४.५ नोंदवली गेली. भूकंपाचा केंद्रबिंदू बंगालच्या उपसागरात, आंध्र प्रदेशच्या काकीनाडा किनाऱ्यापासून सुमारे २२५ किलोमीटर अंतरावर होता. त्याचा केंद्रबिंदू समुद्राच्या पृष्ठभागाखाली १० किलोमीटर खोलीवर, १६.८०५ अंश उत्तर अक्षांश आणि ८४.३८१ अंश पूर्व रेखांशावर होता. तज्ज्ञ समुद्राखालील उथळ भूकंपांवर सतत लक्ष ठेवून असतात, कारण कधीकधी अशा भूकंपांमुळे त्सुनामीची शक्यता निर्माण होऊ शकते. तथापि, या भूकंपानंतर त्सुनामीसारखा कोणताही इशारा जारी करण्यात आला नाही.

चन्नी होणार पंजाब मुख्यमंत्रीपदाचे उमेदवार?

चंदीगड : चंदीगडमध्ये, काँग्रेसचे पंजाब प्रभारी भूपेश बघेल यांनी सांगितले की, त्यांनी पक्षाच्या अनेक नेत्यांची त्यांच्या निवासस्थानी भेट घेतली. त्यांनी स्पष्ट केले की, काँग्रेस पक्षात कोणत्याही 'तडजोड करणाऱ्या' नेत्याला स्थान नाही. त्यांनी असेही सांगितले की, प्रत्येक नेत्याला आपली मते आणि तक्रारी मांडण्याचा अधिकार आहे, परंतु हायकमांडच्या निर्णयात कोणताही बदल होणार नाही.शिस्तीवर कठोर भूमिका घेत भूपेश बघेल म्हणाले की, पक्षाच्या मर्यादा आणि शिस्त ओलांडणाऱ्या कोणत्याही नेत्यावर कारवाई केली जाईल. मुख्यमंत्रीपदाच्या प्रश्नावर ते म्हणाले की, सरकार स्थापन झाल्यानंतरच काँग्रेस हायकमांड मुख्यमंत्र्यांच्या नावाबाबत अंतिम निर्णय घेईल.

ओमान किनारपट्टीवरील जहाजावर हल्ला

नवी दिल्ली : ओमानच्या किनाऱ्याजवळ इराणी सैन्याने इशारा देणारा गोळीबार केलेल्या व्यापारी जहाजावरील हल्ल्याचा भारताने रविवारी तीव्र निषेध केला. या जहाजावर ११ भारतीय खलाशी होते, ज्यांपैकी १० जणांना वाचवण्यात आले असून एक जण अद्याप बेपत्ता असल्याचं सरकारने म्हटले आहे. परराष्ट्र मंत्रालयाने जारी केलेल्या निवेदनात म्हटले आहे, "आज पहाटे ओमानच्या किनाऱ्याजवळ जीएफएस गॅलेक्सी या व्यावसायिक जहाजावर झालेल्या हल्ल्याचा आम्ही निषेध करतो. जहाजावरील ११ भारतीय नागरिकांपैकी १० जणांची आतापर्यंत सुटका करण्यात आली आहे, तर १ भारतीय नागरिक बेपत्ता असल्याचं वृत्त आहे." मस्कतमधील भारतीय दूतावास शोध आणि बचावकार्यासाठी ओमानच्या अधिकाऱ्यांशी समन्वय साधत असल्याचेही मंत्रालयाने पुढे स्पष्ट केले.

राम मंदिर देणगी घोटाळ्यावर प्रधानमंत्री मोदी गप्प का ? काँग्रेस

नवी दिल्ली : अयोध्येतील राम मंदिरातील देणग्यांच्या चोरीमुळे राष्ट्रीय राजकारण तापले आहे. काँग्रेस पक्षाने प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदींच्या मौनावर तीव्र प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले आहे. राम मंदिरासाठीच्या देणग्यांचा अपहार प्रधानमंत्रींच्या आश्रयाखाली झाला, असा काँग्रेसचा आरोप आहे. या विश्वासघातासाठी देश भाजप आणि आरएसएसला कधीही माफ करणार नाही.

पक्षाचे सरचिटणीस जयराम रमेश यांनी सर्वोच्च न्यायालयाच्या देखरेखीखाली या प्रकरणाची निष्पक्ष चौकशी करण्याची मागणी केली आहे. त्यांनी सोशल मीडियावर लिहिले, 'प्रत्येक गोष्टीचे श्रेय घेणारे पंतप्रधान जबाबदारी निश्चित करण्याच्या वेळी गप्प का आहेत? सातत्याने नवनवीन तथ्ये समोर येत आहेत. हे प्रकरण आता अधिकच चिघळले आहे.'

विरोधी पक्षाच्या आरोपांमध्ये काही तथ्य आहे का? या प्रकरणाचे गांभीर्य समजून घेण्यासाठी, या पाच महत्त्वाच्या मुद्द्यांचा विचार करणे आवश्यक आहे:

जूनमध्ये उघडकीस: राम मंदिराला अर्पण केलेल्या वस्तूंच्या अपहाराचे हे प्रकरण सर्वप्रथम ७ जून रोजी उघडकीस आले.

एसआयटी तपास आणि एफआयआर: उत्तर प्रदेश सरकारने गठीत केलेल्या एसआयटीच्या प्राथमिक अहवालानंतर २५ जून रोजी एफआयआर नोंदवण्यात आला. आठ जणांना अटक: मंदिरातील देणगी संकलन आणि मोजणी प्रक्रियेत सहभागी असलेल्या आठ आरोपींना पोलिसांनी आतापर्यंत अटक केली आहे. विरोधी पक्षांच्या चार मागण्या: काँग्रेसने सर्वोच्च न्यायालयाच्या देखरेखीखाली चौकशी, फॉरेन्सिक ऑडिट, जबाबदारी निश्चित करणे आणि दोषींवर कठोर कारवाई करण्याची मागणी केली आहे.

दोषींना सोडले जाणार नाही, असे भाजपने म्हटले. विरोधक हिंदूंमध्ये फूट पाडण्याचे राजकारण करत असल्याचा आरोपही भाजपने केला. 'आप'ची देशव्यापी स्वाक्षरी मोहीम सुरू. संसदेच्या अधिवेशनात सरकारची कोंडी होणार का? काँग्रेसच्या वरिष्ठ नेत्यांनी हे स्पष्ट केले आहे की, ते हा मुद्दा स्वस्थ बसू देणार नाहीत. विरोधी पक्ष संसदेत प्रधानमंत्रींकडून थेट उत्तराची मागणी करतील. दुसरीकडे, भाजपने विरोधकांवर निशाणा साधत म्हटले आहे की, जे राम मंदिराच्या बांधकामाच्या कधीच बाजूने नव्हते, ते आता या मुद्द्यावर राजकारण करत आहेत. सध्या एसआयटीचा तपास सुरू आहे, परंतु या मुद्द्यावरून सुरू झालेली राजकीय खळबळ थांबण्याची कोणतीही चिन्हे दिसत नाहीत.

प्रभावशाली लोकांना वाचवण्याचा प्रयत्न होत आहे का?

जयराम रमेश यांचा दावा आहे की, दररोज लाखो रुपये गायब होत असल्याचे विशेष तपास पथकानेही मान्य केले आहे. त्यांनी असा आरोप केला की, सरकार काही कर्मचाऱ्यांवर कारवाई करून मोठ्या गुन्हेगारांना वाचवण्याचा प्रयत्न करत आहे. जयराम रमेश यांनी असेही म्हटले की, चंपत राय आणि इतर विश्वस्त अनेक मोठी रहस्ये लपवत आहेत. सरकारची हलगर्जीपणा स्पष्टपणे दर्शवते की गुन्हेगारांना वरून संरक्षण मिळत आहे. काँग्रेसने आगामी संसद अधिवेशनात हा मुद्दा उपस्थित करण्याचा निर्णय घेतला आहे. यासाठी देशभरात २६ ठिकाणी पत्रकार परिषदा आयोजित करण्यात आल्या होत्या.

आमच्या शांततापूर्ण आंदोलनात गुंड पाठवण्याचा कट : अभिजित दीपके

नवी दिल्ली : कॉक्रोच जनता पार्टीने नीट परीक्षेत झालेल्या घोटाळ्याप्रकरणी शिक्षण मंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याची मागणी केली आहे. यासाठी कॉक्रोच जनता पार्टीचं दिल्लीतल्या जंतर मंतर या ठिकाणी आंदोलन सुरु आहे. शांततेच्या मार्गाने हे आंदोलन सुरु आहे. कॉक्रोच जनता पार्टीचे संस्थापक अध्यक्ष अभिजीत दीपके यांच्या नेतृत्वात हे आंदोलन सुरु आहे. त्यांना सोनम वांगचुक यांचीही साथ लाभली आहे. सोनम वांगचुक हे या ठिकाणी उपोषणाला बसले आहेत आणि त्यांच्या उपोषणाचा आजचा १४ वा दिवस आहे. अशातच अभिजित दीपके यांनी एक पोस्ट लिहून आमचे आंदोलन गुंड पाठवून उधळण्याचा कट आखला जातोय असा आरोप केला आहे.

कॉक्रोच जनता पार्टीचे संस्थापक अध्यक्ष अभिजित दीपके यांनी एक पोस्ट लिहिली आहे. ज्यात ते म्हणतात की आम्हाला यंत्रणेतल्याच आमच्या काही सूत्रांनी माहिती दिली आहे की जंतर मंतर या ठिकाणी शांततापूर्ण मार्गाने चाललेल्या आंदोलनात गुंड पाठवून आम्हाला त्रास द्यायचा आणि आंदोलन उधळून लावायचे असा कट आखला जातो आहे. आम्ही संसदेवर जो मोर्चा काढणार आहोत त्याआधी आमचे शांततापूर्ण आंदोलन उधळण्यासाठी हे केलं जाणार आहे असे समजते आहे. कॉक्रोच जनता पार्टीचे संस्थापक अध्यक्ष अभिजीत दीपके हे गेल्या काही दिवसांपासून चांगलेच चर्चेत आहेत. सोशल मीडियावर त्यांनी कॉक्रोच जनता पार्टी ही चळवळ सुरु केली. त्यानंतर नीट पेपरफुटीविरोधात आवाज उठवला. आता त्यांनी थेट आमच्या आंदोलनात गुंड पाठवण्याचा कट आखला

जात असल्याचा आरोप आपल्या ट्वीटर पोस्टमधून केला आहे. त्यांनी या पोस्टमध्ये कुणाचं नाव घेतलं नसलं तरीही त्यांचा हा रोख सरकारकडे आहे यात काहीच शंका नाही. मागील महिन्यात देशाचे सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांनी एका प्रकरणात बेरोजगार तरुणांची तुलना उपरोधाने 'कॉक्रोच' म्हणजेच झुरळाशी केली होती. सरन्यायाधीशांच्या याच विधानाचा तीव्र निषेध नोंदवण्यासाठी आणि त्यावर उपरोधात्मक टीका करण्यासाठी सोशल मीडियावर कॉक्रोच जनता पार्टी नावाचे एक डिजिटल हँडल सुरू करण्यात आलं होतं, या डिजिटल चळवळीला तरुणांचा उत्तम प्रतिसाद मिळाला. या चळवळीच्या माध्यमातून तरुणांच्या बेरोजगारीच्या मुद्द्याला थेट हात घातल्यामुळे अवघ्या चार दिवसांतच या डिजिटल हँडलचे फॉलोअर्स देशातील भाजपा आणि काँग्रेस या दोन्ही राष्ट्रीय पक्षांपेक्षाही अधिक झाले. सोशल मीडियावरील या डिजिटल चळवळीला देशभरातील तरुणांचा अभूतपूर्व पाठिंबा मिळाल्याने, आता या चळवळीने प्रत्यक्ष राजकीय आणि सामाजिक आंदोलनाचे रूप घेतले आहे. त्यांच्या या आंदोलनाला सोनम वांगचुक यांनीही पाठिंबा दिला आहे.

तामिळनाडूमध्ये डॉ. आंबेडकरांच्या पुतळ्याजवळ गोंधळ

चेन्नई : तामिळनाडूच्या सेलम जिल्ह्यातील ओडियाथूर गावात शनिवारी रात्री उशिरा डॉ. भीमराव आंबेडकर यांच्या पुतळ्याच्या स्थापनेवरून तणाव निर्माण झाला. या विरोधाचे रूपांतर त्वरीत हिंसक संघर्षात झाले, ज्यात दगडफेकीच्या घटना घडल्या आणि पाच जण जखमी झाले. परिस्थिती नियंत्रणात आणण्यासाठी पोलिसांनी पाण्याचे फवारे आणि सौम्य लाठीचार्जचा वापर केला. तेव्हापासून या परिसरात सुरक्षा व्यवस्था वाढवण्यात आली आहे. पोलिसांच्या सूत्रांनुसार, डॉ. भीमराव आंबेडकर यांच्या नव्याने स्थापित केलेल्या पुतळ्याच्या अनावरणाला काही गावकऱ्यांनी विरोध केल्यावर हा वाद सुरू झाला. आंबेडकर एका पायावर दुसरा पाय ठेवून बसलेल्या पुतळ्यावर

त्यांनी आक्षेप घेतला होता. पुतळ्याच्या स्थितीवरून आणि स्थापनेवरून दोन समुदायांमधील तणाव वाढल्याने, कायदा आणि सुव्यवस्थेची परिस्थिती आणखी बिघडू नये म्हणून स्थानिक प्रशासनाने हस्तक्षेप केला. परिस्थिती त्वरित शांत करण्यासाठी, अधिकाऱ्यांनी पुतळा तात्पुरता पत्र्याच्या साहाय्याने झाकून टाकला. दुसऱ्या बाजूने मूर्ती झाकण्यास विरोध केला. मोठ्या संख्येने लोक घटनास्थळी आले आणि त्यांनी प्रशासनाच्या परवानगीशिवाय पत्र्याचे आवरण काढले. यामुळे दोन्ही बाजूंमधील तणाव पुन्हा वाढला. जेव्हा सरकारी अधिकारी पुतळा पुन्हा झाकण्यासाठी आले, तेव्हा लोकांनी प्रशासनाविरुद्ध आंदोलन सुरू केले. या आंदोलनाचे रूपांतर लवकरच हिंसक निदर्शनात झाले. परिस्थिती नियंत्रणात आणण्यासाठी आणि जमावाला पांगवण्यासाठी पोलिसांना सौम्य लाठीचार्ज करावा लागला.

संसदेचे पावसाळी अधिवेशन २० जुलै रोजी

नवी दिल्ली : सरकारने संसदेच्या पावसाळी अधिवेशनाच्या एक दिवस आधी, १९ जुलै रोजी सर्वपक्षीय बैठक बोलावली आहे. अधिकाऱ्यांच्या माहितीनुसार, ही बैठक सकाळी ११ वाजता सुरू होईल. संसदेच्या प्रत्येक अधिवेशनापूर्वी होणाऱ्या या बैठकीत सरकारच्या कायदेविषयक अजेंड्यावर चर्चा होईल, तर विरोधी पक्ष अधिवेशनादरम्यान उपस्थित करू इच्छित असलेल्या मुद्द्यांची रूपरेषा मांडतील. अधिकाऱ्यांच्या म्हणण्यानुसार, यावेळी सरकारचा कायदेविषयक अजेंडा व्यापक असून, अधिवेशनादरम्यान अनेक महत्त्वाच्या विधेयकांवर चर्चा होण्याची शक्यता आहे. तथापि, गेल्या काही आठवड्यांत काही विरोधी पक्षांमध्ये निर्माण झालेल्या मतभेदांमुळे आणि विभाजनांमुळे हे अधिवेशन गदारोळात पार पडण्याचीही शक्यता आहे.

बंगाल निवडणुकीनंतर हे अधिवेशन होत आहे. विधानसभा निवडणुकीतील पराभवानंतर तृणमूल काँग्रेसमध्ये गोंधळ उडाला आहे. पक्षाचे वीस खासदार नॅशनल सिटिझन्स पार्टी ऑफ इंडियामध्ये विलीन झाले आहेत. या खासदारांनी लोकसभेत स्वतंत्र आसनव्यवस्थेची मागणीही केली आहे. इतकेच नाही, तर पक्षाच्या तीन खासदारांनी राज्यसभेचा राजीनामा देऊन भाजपमध्ये प्रवेश केला आहे.

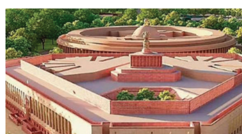

शिवसेनेत (यूबीटी) सुद्धा फूट पडली आहे. पक्षाचे सहा लोकसभा खासदार महाराष्ट्राचे उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांच्या नेतृत्वाखालील शिवसेनेत सामील झाले आहेत.

पावसाळी अधिवेशनादरम्यान, विरोधी पक्ष नीट-यूजी पेपरफुटीचा आणि ऑपरेशन सिंदूरमधील जीवितहानीवर संरक्षण मंत्री राजनाथ सिंह यांनी केलेल्या वक्तव्याचा मुद्दा उपस्थित करण्याची शक्यता आहे. काँग्रेसने या संदर्भात संरक्षण मंत्र्यांविरुद्ध हक्कभंगाची नोटीसही दाखल केली आहे. सरकार १३१ वे घटनादुरुस्ती विधेयक पुन्हा सादर करू शकते. केंद्रीय संसदीय कामकाज मंत्री किरेन रिजिजू यांनी आधीच जाहीर केले आहे की संसदेचे पावसाळी अधिवेशन २० जुलै ते १३ ऑगस्टपर्यंत चालणार आहे. त्यांनी 'एक्स' या सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवर सांगितले होते की, भारत सरकारच्या शिफारशीनुसार राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांनी २० जुलै २०२६ ते १३ ऑगस्ट २०२६ या कालावधीत संसदेच्या दोन्ही सभागृहांचे पावसाळी अधिवेशन बोलावण्यास मंजुरी दिली आहे. त्यांनी म्हटले होते की, या काळात राष्ट्रीय महत्त्वाच्या विषयांवर अर्थपूर्ण चर्चा, विचारविनिमय आणि निर्णय घेतले जातील.

५८,००० हून अधिक परदेशी विद्यार्थ्यांचा भारतातील उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये प्रवेश

नवी दिल्ली : केंद्रीय शिक्षण मंत्रालयाच्या एका सर्वेक्षणानुसार, भारतातून सर्वाधिक विद्यार्थी पाठवणारा देश नेपाळ आहे, तर परदेशी विद्यार्थ्यांना आकर्षित करणाऱ्या राज्यांच्या यादीत कर्नाटक अग्रस्थानी आहे. अखिल भारतीय उच्च शिक्षण सर्वेक्षण (AISHE) २०२३-२४ नुसार, २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षात १७३ देशांतील विद्यार्थ्यांनी भारतातील उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये शिक्षण घेतले. देशभरातील विद्यापीठे आणि महाविद्यालयांमध्ये एकूण ५८,१३४ परदेशी विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला होता. AISHE देशभरातील उच्च शिक्षण संस्थांकडून ऑनलाइन सविस्तर माहिती गोळा करते. संस्था विद्यार्थी नोंदणी, प्राध्यापक आणि कर्मचारी माहिती, सुविधा, परीक्षेचे निकाल आणि इतर माहिती AISHE पोर्टलवर अपलोड करतात.

हे सर्वेक्षण भारतातील उच्च शिक्षणाविषयीच्या अधिकृत माहितीचा मुख्य स्रोत असून, ते शिक्षण क्षेत्राच्या धोरण निर्मिती, नियोजन आणि देखरेखीसाठी उपयुक्त ठरते.२०२३-२४ या वर्षात भारतात आलेल्या परदेशी विद्यार्थ्यांमध्ये नेपाळचा वाटा सर्वाधिक होता. नेपाळमधून आलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या एकूण परदेशी विद्यार्थ्यांच्या २४.१ टक्के होती. यानंतर, संयुक्त अरब अमिराती (UAE) मधून ७ टक्के, अमेरिकेतून ५.९ टक्के, बांगलादेशातून ५.९ टक्के, नायजेरियातून ५.५ टक्के आणि झिम्बाब्वेमधून ४ टक्के विद्यार्थी आले. अहवालानुसार, २०२३-२४ मध्ये भारतातील एकूण परदेशी विद्यार्थ्यांपैकी ६३.८ टक्के विद्यार्थी पहिल्या १० देशांमधून आले होते.

कर्नाटकचे परिवहन मंत्री बायराथी सुरेश यांचा वेशांतर करून बसमधून प्रवास

बंगलोर : शनिवारी रात्री बंगळूरच्या रस्त्यांवर एक विलक्षण नाट्य घडले. शहराची जीवनरेखा असलेल्या बीएमटीसी बसमधील सामान्य लोकांच्या रोजच्या त्रासाचा राज्य परिवहन मंत्री बायराथी सुरेश यांनी प्रत्यक्ष अनुभव घेतला. वाहनांचा ताफा किंवा सुरक्षा कर्मचारी सोबत नसतांना, मंत्री महोदयांनी मास्क घालून आणि एक सामान्य प्रवासी असल्याचे भासवून, एकामागून एक १० बसेसमध्ये प्रवेश केला. मध्यरात्री घेण्यात आलेल्या या दोन तासांच्या वस्तुस्थिती तपासणीने सरकारच्या दाव्यांची चिरफाड केली. जेव्हा खुद्द मंत्र्यांशीच गैरवर्तन झाले, तेव्हा विभागाला धक्का बसणे अटळ होते. जागेवरच कारवाई करण्यात आली आणि निष्काळजी कर्मचाऱ्यांना शिक्षा झाली. मंत्री बायराथी सुरेश हेब्बलहून नागशेट्टीहल्लीला जाणाऱ्या बसमध्ये चढले. त्यांनी खिशातून १०० रुपयांची नोट काढली आणि वाहकाकडे दोन तिकिटे मागितली. वाहकाने त्यांच्यासोबत जे केले, ती बंगळूरमधील बस प्रवाशांसाठी रोजचीच बाब आहे. वाहकाने आपली बॅग हलवली आणि उद्धटपणे म्हणाला, **'माझ्याकडे सुट्टे पैसे नाहीत. तुमच्याकडे सुट्टे पैसे नसतील तर बसमधून उतरा.'** ज्या व्यक्तीला तो धमकावत होता, तोच त्याचा सर्वात मोठा बॉस आहे, याची त्या वाहकाला कल्पनाही नव्हती.

नागरिकत्व सिद्ध करण्याची जबाबदारी नागरिकांवर टाकणे चुकीचे : माजी न्या. सुधांशू धुलिया

नागपूर : सर्वोच्च न्यायालयाचे माजी न्या. सुधांशू धुलिया यांनी मतदार यादीच्या विशेष सघन पुनरावलोकन (एसआयआर) प्रक्रियेवर गंभीर प्रश्न उपस्थित करत, नागरिकत्व सिद्ध करण्याची जबाबदारी नागरिकांवर टाकणे हे घटनात्मक तत्त्वांच्या विरोधात असल्याचे स्पष्ट केले. नागरिकत्वाच्या नावाखाली सुरू असलेल्या 'वगळण्याच्या राजकारणा'बाबतही त्यांनी चिंता व्यक्त केली. एका कार्यक्रमात बोलताना न्या. धुलिया म्हणाले की, भारतीय राज्यघटनेच्या घटनाकारांचा दृष्टिकोन नागरिकांना वगळण्याचा नव्हता, तर सर्वसमावेशक होता. जन्मदाखला किंवा अन्य कागदपत्रांच्या अभावामुळे एखाद्या व्यक्तीचे नागरिकत्व अथवा मतदानाचा अधिकार नाकारण्याचा त्यांचा हेतू कधीच नव्हता. न्या. धुलिया यांनी घटनासभेतील चर्चेचा संदर्भ देत सांगितले की, कायद्याचा मूलभूत गृहितार्थ हा व्यक्तीच्या नागरिकत्वाच्या बाजूने असला पाहिजे. **'तुम्ही भारतात राहत असाल, तर तुम्ही भारतीय नागरिक आहात, असेच प्रथम गृहीत धरले गेले पाहिजे.** केवळ काही कागदपत्रे नसल्यामुळे किंवा ठोस कारणांशिवाय कोणाच्याही नागरिकत्वावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित करता येणार नाही,' असे त्यांनी नमूद केले. यावेळी त्यांनी स्वतःचे उदाहरण देत सांगितले की, त्यांचा जन्म घरी झाला होता आणि त्यांच्याकडेही जन्मदाखला नाही. फाळणीच्या काळात किंवा त्यापूर्वी जन्मलेल्या लाखो भारतीयांकडे जन्मदाखले उपलब्ध नाहीत. अशा परिस्थितीत जन्मदाखल्यालाच नागरिकत्वाचा आधार मानणे वास्तवापासून दूर असल्याचे त्यांनी सांगितले. एसआयआर प्रक्रियेत नागरिकांनी स्वतःचे नागरिकत्व सिद्ध करावे लागते, ही बाब न्या. धुलिया यांनी अन्यायकारक असल्याचे म्हटले. एखादी व्यक्ती भारतीय नागरिक नाही, हे सिद्ध करण्याची जबाबदारी राज्याची असली पाहिजे; नागरिकांनी आपण नागरिक आहोत, हे सिद्ध करण्याची सक्ती करणे योग्य नाही, असे त्यांनी स्पष्ट केले. ब्लॉक लेव्हल ऑफिसर (बीएलओ) यांना नागरिकत्वाबाबत आक्षेप नोंदविण्याची किंवा त्यावर प्रक्रिया करण्याचा अधिकार देण्यावरही न्या. धुलिया यांनी तीव्र आक्षेप घेतला. कोणीही एखाद्या व्यक्तीच्या नागरिकत्वावर आक्षेप घेऊ शकतो. पण त्याचा निर्णय कोण घेणार? बीएलओ हा नागरिकत्वाचा अंतिम निर्णय देणारा प्राधिकृत अधिकारी असू शकत नाही, असे ते म्हणाले.

पासपोर्टवर नागरिकत्व मान्य, मग पुरावा का नाही?

परराष्ट्र मंत्रालयाचा पासपोर्ट हा केवळ प्रवासासाठीचा दस्तऐवज असल्याचा युक्तिवाद मान्य करतानाच न्या. धुलिया यांनी त्यावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले. 'पासपोर्टवर स्पष्टपणे 'राष्ट्रीयत्व : भारतीय' असे नमूद असते. कायद्यानुसार भारतीय नागरिक नसल्यास पासपोर्ट मिळू शकत नाही. मग ज्याच्याकडे वैध भारतीय पासपोर्ट आहे, तो भारतीय नागरिकच आहे, यात शंका कशी असू शकते? असा सवाल त्यांनी केला.अमेरिका, ब्रिटन तसेच युरोपियन देशांमध्ये पासपोर्ट नागरिकत्वाचा पुरावा म्हणून स्वीकारला जातो. मग भारतातच त्याला नाकारण्यामागील कारण काय, असा प्रश्नही त्यांनी उपस्थित केला.

समान नागरी कायद्यासासाठी मुस्लीम, ख्रिश्चनांना समितीमध्ये प्रतिनिधीत्व द्या : मुस्लिम नेते आणि संघटनांची मागणी

मुंबई : समान नागरी कायदा तयार करण्यासाठी राज्य शासनाने घोषित केलेल्या समितीमध्ये मुस्लिम आणि ख्रिश्चन समाजाला प्रतिनिधित्व देण्यात यावे, अशी मागणी काँग्रेसचे माजी खासदार हुसेन दलवाई आणि समाजवादी पक्षाचे आमदार रईस शेख यांनी मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांना एका निवेदनाव्दारे केली आहे. समान नागरी कायद्यासारखा संवेदनशील आणि सर्व समाजघटकांशी निगडित विषय हाताळताना संबंधित सर्व धर्मीय समाजांच्या प्रतिनिधींशी व्यापक चर्चा व सल्लामसलत होणे आवश्यक आहे. विविध समाजघटकांच्या मतांचा विचार करूनच या विषयावरील विधेयक तयार करण्यात यावे. मात्र, सदर समितीमध्ये एका धर्माशी संबंधित सदस्यांचा समावेश करण्यात आला आहे. ही बाब लोकशाहीच्या सर्वसमावेशक तत्त्वांशी सुसंगत नाही, असे निवेदनात म्हटले आहे. राज्य शासनाने या निर्णयाचा फेरविचार करून सात सदस्यांच्या या समितीमध्ये मुस्लिम व ख्रिश्चन समाजातील जाणकार, तज्ज्ञ आणि प्रतिनिधींना योग्य प्रतिनिधित्व द्यावे, अशी मागणी या निवेदनाद्वारे केली आहे. राज्यात सुरू असलेल्या मतदार याद्यांचे विशेष सखोल फेरतपासणी (एसआयआर) मोहिमेच्या संदर्भात महाराष्ट्र मुस्लीम फेडरशेनच्या शिष्टमंडळाने शुक्रवारी राज्याचे सहमुख्य निवडणूक अधिकारी मनोहर पारकर यांची भेट घेतली आणि या प्रक्रियेला दोन महिने मुदत वाढ देण्याची मागणी केली.

रजि. नं. महाराष्ट्र नाग. ८०२/२०१८ व ३६४७७/२०१९

बुध्द विहार समन्वय समिती
व्दारा संचालित
बुध्दीस्ट हेरीटेज ॲण्ड कल्चर कन्झर्वेशन कमिटी
आयोजित

भुवनेश्वर, नंदन कानन ललीतगीरी खंडगीरी, रत्नगीरी, उदयगीरी, धौलगीरी, शांतीस्तुप, कोणार्क सन टेंपल, नवग्रह टेंपल, चंद्रभागा, समुद्र बीच, जगन्नाथ टेंपल, गोल्डन बीच, चील्का लेक, पूरी धम्मसहल
(टायगर सफारी, लॉयन सफारी, बोटींग, बियर सफारी समाविष्ट)

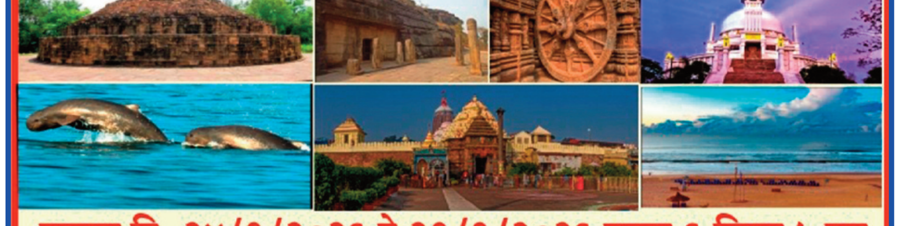

गुरुवार दि. २४/९/२०२६ ते २९/९/२०२६ एकूण ६ दिवस ५ रात्र

दिनांक ८/९/२०२६ पर्यंत सहलीचा प्रवेश रद्द करता येईल. त्यानंतर रद्द केल्यास रक्कम परत मिळणार नाही.

सहलीसाठी देणगी रक्कम
१) प्रति व्यक्ती रु. १२१००/- (स्लीपर कोच प्रवास)
२) प्रति व्यक्ती रु.१४०००/- (ए.सी. 3 Tier प्रवास)
टिप : स्वत: टिकीट काढणाऱ्या व्यक्तीस रु. ११०००/- फक्त

अटी व नियम :
ही सहल बौद्ध पर्यटन स्थळे पाहण्याच्या उद्देशाने काढण्यात येत आहे. पर्यटकास खालील नियम बंधनकारक राहातील.
१) संपुर्ण प्रवासात मांसाहार व मद्यपान वर्ज्य राहील. २) पुर्ण रक्कम भरल्याशिवाय प्रवेश निश्चीत होणार नाही.
३) या प्रवासात सहकार्याच्या भावनेने प्रत्येकानी यावे. ४) रेल्वेतील प्रवासात समिती कडून जेवण मिळणार नाही.
५) क्यु.आर. कोड नी किंवा प्रत्यक्ष कार्यालयीन वेळेत (दुपारी ४ ते ५.३० वाजेपर्यंत) सम्यक बुध्द विहार जुनी वस्ती खामला, येथे केंद्रीय कार्यालयात रक्कम जमा करता येईल. • ऑनलाईन रक्कम भरल्यानंतर त्यांचा स्किन शॉट पाठवावा. ६) २ महिन अगोदर (२४.७.२०२६ ला) आरक्षण सुरुवात होईल त्यामुळे सर्वांनी २०/७/२०२६ पर्यंत नगद रक्कम जमा करावी. ७) ५ दिवसाच्या प्रवासात जेवढे जास्ती जास्त स्थळ पाहता येतील तेवढे दाखविण्याचा त्याबद्दल माहिती गाईड कडून सांगण्याचा प्रयत्न केल्या जाईल.

Bank of India
Relationship beyond banking
BUDDHA VIHAR SAMANVAY SAMITI PALI BHASHA
SCAN & PAY
boim-874001501414@boi
रक्कम भरल्यानंतर Screen Shot पाठवावा

टिम मॅनेजर :- अशोकभाऊ सरस्वती बौद्ध मो. ८५३०९८०७४१

• संपर्कासाठी क्षेत्रानुसार प्रतिनिधी •

• दक्षिण-पश्चिम नागपूर - हिरामण वाघमारे - 9890181834, दिलीप बागडे - 8308001214, धेनुत्तम बोंबर्डे -9561561788 गौतम मोडक - 9423634984 • दक्षिण नागपूर- सिद्धार्थ खोब्रागडे - 9423122375, देवांगीनी कांबळे - 9766916610,सुचिता बुरबुरे - 8459254940 • पश्चिम नागपूर- नरेश मेश्राम - 9423404861,तनुजा झिलपे - 8600350838, प्रमिला सोनवणे -8668712023 • मध्य नागपूर - मायाताई जामगडे- 9371592735, नलीनी वाळके- 9021043047 दामोधर लोखंडे- 7276081150 • उत्तर नागपूर - कांताप्रसाद रामटेके -8055383807, एम.व्ही. नाईक-9422818873 • पूर्व नागपूर-वामनराव निल - 9423680543, विश्वनाथ लोखंडे -8788261947

अधिक माहिती साठी संपर्क : ईंजि. ए.के. पाटील -7972987584 प्रा.आनंद वासनिक -9822238757

13 July 2026 page 02_Layout 1 12-07-2026 08:10 PM Page 1

बहुजन सौरभ संपादकीय

जंतरमंतरचा आक्रोश आणि सत्तेचे मौन

देशाची राजधानी दिल्ली. लोकशाहीचा चेहरा मानला जाणारा जंतरमंतर. असंख्य जनआंदोलनांचा साक्षीदार असलेला हा परिसर पुन्हा एकदा एका वेदनादायी संघर्षाचा केंद्रबिंदू ठरला आहे. एका बाजूला आमरण उपोषणामुळे खालावत चाललेली सोनम वांगचुग यांची प्रकृती, तर दुसऱ्या बाजूला मुसळधार पावसात भिजत आपल्या हक्कांसाठी ठामपणे उभे असलेले विद्यार्थी आणि आंदोलनकर्ते. या साऱ्या दृश्यांकडे पाहताना एकच प्रश्न अस्वस्थ करतो. भारतीय लोकशाहीतील सत्ताधाऱ्यांचे अंतःकरण इतके कठोर झाले आहे का की, त्यांना या वेदनेचाही आवाज ऐकू येत नाही? लोकशाही केवळ निवडणुकांतून सत्तेवर येण्याचे नाव नाही. ती संवादाची संस्कृती आहे, विरोधी मतांचा आदर करण्याची वृत्ती आहे आणि सर्वांत महत्त्वाचे म्हणजे नागरिकांच्या अश्रूंना प्रतिसाद देण्याची संवेदनशीलता आहे. दुर्दैवाने जंतरमंतरवरील आंदोलनाच्या संदर्भात ही संवेदनशीलता कुठेच दिसून येत नाही. सोनम वांगचुग हे केवळ लडाखचे एक कार्यकर्ते नाहीत. त्यांनी हिमालय, पर्यावरण, स्थानिक लोकांचे हक्क आणि शाश्वत विकास यांसाठी सातत्याने आवाज उठविला आहे. त्यांचा संघर्ष हा एखाद्या व्यक्तीचा नसून भावी पिढ्यांच्या अस्तित्वाशी निगडित प्रश्नांचा आहे. अशा व्यक्तीने आमरण उपोषणाचा मार्ग स्वीकारावा आणि त्यांची प्रकृती गंभीर होत असतानाही सरकारने मौन धारण करावे, ही लोकशाहीसाठी धोक्याची घंटा आहे. या आंदोलनादरम्यान घडलेला एक प्रसंग प्रत्येक संवेदनशील भारतीयाला अंतर्मुख करणारा आहे. सामाजिक कार्यकर्ते अभिजीत दिपके यांनी आंदोलनकर्ते आणि विद्यार्थ्यांना भर पावसापासून संरक्षण मिळावे म्हणून पोलिसांच्या पायावर डोके ठेवून टेंट उभारण्याची विनंती केली. एका स्वाभिमानी नागरिकाला दुसऱ्याच्या चरणी मस्तक ठेवावे लागणे, हे त्याच्या पराभवाचे नव्हे; तर व्यवस्थेच्या असंवेदनशीलतेचे प्रतीक आहे. ही विनंती कोणत्याही राजकीय लाभासाठी नव्हती. ती केवळ आजारी पडणाऱ्या, भिजणाऱ्या आणि जीव धोक्यात घालून आंदोलन करणाऱ्या युवकांविषयीच्या मानवी काळजीतून होती. परंतु एवढी साधी मागणीही नाकारली गेली. याहून मोठी शोकांतिका कोणती असू शकते? संविधानाने प्रत्येक नागरिकाला शांततेच्या मार्गाने आंदोलन करण्याचा अधिकार दिला आहे. या अधिकाराचा सन्मान करणे हे सरकारचे कर्तव्य आहे. आंदोलनकर्त्यांच्या मागण्या मान्य करायच्या की नाही, हा निर्णय सरकार घेऊ शकते; परंतु त्यांच्या मूलभूत मानवी गरजांकडे दुर्लक्ष करण्याचा अधिकार कोणालाही नाही. भर पावसात बसलेल्या आंदोलनकर्त्यांना तात्पुरत्या निवाऱ्याची सुविधा नाकारणे ही प्रशासनाची कठोरता नसून, मानवी मूल्यांची पराभवगाथा आहे. आज प्रश्न केवळ टेंटचा नाही. प्रश्न आहे राज्यकर्त्यांच्या मनातील करुणेचा. प्रश्न आहे लोकशाहीच्या आत्म्याचा. प्रश्न आहे त्या भारताचा, ज्याने महात्मा गांधींच्या सत्याग्रहातून जगाला अहिंसक संघर्षाचा मार्ग दाखविला. त्याच देशात आज उपोषणकर्त्यांचा आवाज दुर्लक्षित राहतो, ही अत्यंत वेदनादायक बाब आहे. सत्तेला आंदोलन करणारे लोक अनेकदा विरोधक वाटतात; परंतु लोकशाहीत आंदोलनकर्ते हे शत्रू नसतात. ते समाजाच्या विवेकाचा आवाज असतात. त्यांच्या मागण्या योग्य की अयोग्य, यावर चर्चा होऊ शकते; पण त्यांना दुर्लक्षित करणे किंवा त्यांच्या वेदनांकडे पाठ फिरविणे हे कोणत्याही सशक्त लोकशाहीचे लक्षण नाही. इतिहास साक्षी आहे. जनतेच्या वेदनांकडे दुर्लक्ष करणाऱ्या सत्तांनी काही काळ विजय मिळविला असेल; पण त्यांनी लोकांच्या मनातील विश्वास कायमचा गमावला. लोकशाहीची ताकद दडपशाहीत नसते, तर संवादात असते. अधिकाराच्या बळावर आंदोलन मोडता येते; परंतु मनातील असंतोष कधीच संपविता येत नाही. आज सरकारने राजकीय अहंकार बाजूला ठेवून संवादाचे दरवाजे उघडण्याची वेळ आली आहे. सोनम वांगचुग यांच्या आरोग्याची तातडीने काळजी घेणे, आंदोलनकर्त्यांना किमान मानवी सुविधा उपलब्ध करून देणे आणि त्यांच्या मागण्यांवर सकारात्मक चर्चा सुरू करणे, हे कोणत्याही लोकशाही सरकारचे कर्तव्य आहे. कारण शासनाची प्रतिष्ठा नागरिकांना नमविण्यात नसते; तर त्यांच्या वेदना समजून घेण्यात असते. जंतरमंतरवर आज केवळ काही आंदोलनकर्ते बसलेले नाहीत; तेथे भारताच्या लोकशाहीचे अंतरात्मा सरकारला प्रश्न विचारत उभे आहे. हा प्रश्न सत्तेचा नाही, पक्षाचा नाही. तो संवेदनशील भारताचा आहे. सत्ता बदलत राहते, सरकारे येतात-जातात; पण इतिहास कायम राहतो. आणि इतिहास नेहमी लक्षात ठेवतो. कोण जनतेच्या बाजूने उभे राहिले आणि कोण त्यांच्या आक्रोशाकडे शांतपणे पाहत राहिले.●●

महिला आणि मुलांना नाव धारण करण्याचा वैयक्तिक अधिकार संविधान, न्यायालयीन निर्णय आणि सामाजिक वास्तव

भारतीय संविधानाने प्रत्येक व्यक्तीला समानता, स्वातंत्र्य आणि सन्मानाने जगण्याचा मूलभूत अधिकार दिला आहे. व्यक्तीची ओळख ही केवळ तिच्या जन्माने किंवा कुटुंबाने ठरत नाही, तर तिच्या व्यक्तिमत्त्वाशी, प्रतिष्ठेशी आणि स्वातंत्र्याशी जोडलेली असते. त्यामुळे नाव धारण करणे, नाव बदलणे किंवा कोणते नाव वापरायचे हे ठरविण्याचा अधिकार हा व्यक्तीच्या वैयक्तिक स्वातंत्र्याचा भाग आहे.

दुर्दैवाने, भारतीय समाजात अजूनही पुरुषप्रधान मानसिकतेचा प्रभाव मोठ्या प्रमाणावर दिसून येतो. विवाह झाल्यानंतर स्त्रीने पतीचे नाव आणि आडनाव धारण करणे अनिवार्य आहे, असा समज अनेकांच्या मनात आहे. परंतु भारतीय संविधान किंवा कोणताही कायदा विवाहित स्त्रीला पतीचे नाव स्वीकारणे बंधनकारक करत नाही. संविधान काय सांगते? अनुच्छेद १४ प्रत्येक व्यक्तीला कायद्यासमोर समानतेचा अधिकार देतो. अनुच्छेद १५ लिंगाच्या आधारावर भेदभाव करण्यास मनाई करतो. स्त्रीला केवळ ती स्त्री आहे म्हणून तिच्यावर वेगळे नियम लादता येत नाहीत. अनुच्छेद २१ प्रत्येक व्यक्तीला सन्मानाने जगण्याचा, व्यक्तिमत्त्व विकसित करण्याचा आणि स्वतःची ओळख जपण्याचा अधिकार प्रदान करतो. म्हणूनच एखाद्या स्त्रीने वडिलांचे नाव ठेवायचे, पतीचे नाव स्वीकारायचे, दोन्हीपैकी कोणतेही नाव वापरायचे किंवा स्वतःचे नाव कायम ठेवायचे, हा तिचा वैयक्तिक निर्णय आहे. दिल्ली

उच्च न्यायालयाचा महत्त्वपूर्ण निर्णय

प्रगती श्रीवास्तव विरुद्ध सीबीएससीइ (2024 एस सी सी ऑनलाइन दिल्ली 2688) या प्रकरणात दिल्ली उच्च न्यायालयाने स्पष्ट शब्दांत नमूद केले की, ‘एखाद्या व्यक्तीला तिच्या स्वतःच्या नावाने ओळखले जाण्याचा अधिकार हा तिच्या ओळखीचा मूलभूत भाग असून तो अनुच्छेद २१ अंतर्गत संरक्षित आहे.’

न्यायालयाने स्पष्ट केले की नाव हे केवळ औपचारिक नोंद नसून व्यक्तीच्या अस्मितेचा अविभाज्य भाग आहे. यापूर्वी सर्वोच्च न्यायालयाने जिग्या यादव विरुद्ध सीबीएससी (2021) 7 एस सी सी 535 या प्रकरणात शैक्षणिक नोंदींमध्ये नाव, आडनाव आणि पालकांची नावे बदलण्याचा अधिकार मान्य करून त्यासंबंधी महत्त्वपूर्ण तत्त्वे निश्चित केली आहेत.

महाराष्ट्रातील ऐतिहासिक निर्णय

मुंबई उच्च न्यायालयाच्या औरंगाबाद खंडपीठाने याचिका क्रमांक 15528/ 2025, निर्णय 2026 या ऐतिहासिक प्रकरणात अत्यंत महत्त्वाचा निर्णय दिला. या प्रकरणात बीड जिल्ह्यातील एका अनुसूचित जातीच्या महिलेने आपल्या मुलीचे संगोपन जन्मापासून एकटीने केले होते. मुलीच्या जैविक वडिलांनी तिच्याशी कोणताही संबंध ठेवला नव्हता. तरीही शाळेच्या नोंदींमध्ये वडिलांचे नाव आणि त्यांची जात नोंदविण्यात आली होती. आईने शाळेच्या नोंदीतून वडिलांचे नाव काढून स्वतःचे नाव आणि स्वतःची जात नोंदविण्याची मागणी केली. प्रशासनाने ती नाकारली. अखेर प्रकरण उच्च न्यायालयात गेले. न्यायमूर्ती विभा कंकणवाडी आणि न्या हितेन एस. वेणेगावकर यांच्या खंडपीठाने प्रशासनाचा निर्णय रद्द केला. न्यायालयाने स्पष्टपणे नमूद केले कीः एकल माता ही मुलाची पूर्ण पालक आहे. मुलाला आईचे नाव आणि आईची जात धारण करण्याचा पूर्ण अधिकार आहे. ज्या वडिलांनी मुलाचे संगोपन केले नाही, त्यांचे नाव मुलावर लादणे हे अनुच्छेद २१ अंतर्गत सन्मानाने जगण्याच्या अधिकाराचे उल्लंघन आहे. केवळ पितृसत्ताक परंपरेमुळे वडिलांचे नाव अनिवार्य ठरविणे हे संविधानाशी सुसंगत नाही. मुलाची ओळख त्याच्या प्रत्यक्ष सामाजिक वास्तवावर आधारित असली पाहिजे. हा निर्णय केवळ एका मुलीपुरता मर्यादित नसून देशातील हजारो एकल माता आणि त्यांच्या

मुलांसाठी महत्त्वाचा कायदेशीर आधार ठरला आहे.

प्रत्यक्षात काय घडते? आजही अनेक शासकीय कार्यालयांमध्ये, रुग्णालयांमध्ये आणि शाळांमध्ये महिलांवर अनावश्यक दबाव टाकला जातो. गर्भवती महिला तपासणीसाठी गेल्यानंतर तिच्या आधारकार्डावर वडिलांचे नाव असल्यास, अनेक ठिकाणी पतीचे नाव लावण्यास भाग पाडले जाते. कायद्याचा आधार नसतानाही अशा सूचना दिल्या जातात. अनेकदा लग्नानंतर नाव धारण केले जाते आणि मग घटस्फोट झाला की परत वडिलांचे नाव धारण केले जाते. अशा प्रकरणात त्या महिलेच्या मानसिक त्रासाची कल्पना समाजाने करायला पाहिजे. प्रसिद्ध महिलांचे उदाहरण म्हणजे, इंदिरा गांधी यांच्या पतींचे नाव फिरोज गांधी होते, इंदिरा गांधी यांनी विवाहानंतर ‘इंदिरा नेहरू गांधी’ हे नाव अनेक अधिकृत आणि सार्वजनिक संदर्भांत वापरले.

अनिल वैद्य
माजी न्यायाधिश
मो. 9657758555

त्यांनी ‘नेहरू’ हे माहेरचे नाव कायम ठेवले आणि त्यामुळे त्यांची ओळख ‘इंदिरा नेहरू गांधी’ अशीही राहिली. भारताच्या अर्थ मंत्री निर्मला सीतारामन पती परकला प्रभाकर अर्थतज्ज्ञ आणि राजकीय विश्लेषक. अरुंधती रॉय-पती (माजी): प्रदीप कृष्ण टेनिसपटू. अरुणा रॉय - पती (माजी): संजीत 'बंकर' रॉय बेअरफूट कॉलेजचे संस्थापक. नंतर त्यांचा घटस्फोट झाला. यांनी सार्वजनिक जीवनात आपल्या नावाची स्वतंत्र ओळख कायम ठेवली. असे काही धाडशी महिलांचे उदाहरण आहे यावरून हे स्पष्ट होते की भारतात विवाहानंतर पतीचे नाव किंवा आडनाव स्वीकारणे कायद्याने बंधनकारक नाही; तो प्रत्येक महिलेचा वैयक्तिक निर्णय आहे. त्याचप्रमाणे अनेक मुलांना त्यांच्या इच्छेविरुद्ध वडिलांचे नाव लावण्यास भाग पाडले जाते. अनेक प्रकरणांमध्ये वडिलांनी पत्नी व मुलांना सोडून दिलेले असते, मुलाच्या संगोपनात कोणतेही योगदान दिलेले नसते किंवा त्यांच्याशी संबंधच नसतो. अशा परिस्थितीत त्या मुलाला आईचे नाव धारण करण्याची इच्छा असणे स्वाभाविक आहे. अशा मुलांना केवळ जुन्या प्रशासकीय पद्धतींच्या नावाखाली वडिलांचे नाव लावण्यास भाग पाडणे हे त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या स्वातंत्र्यावर आघात करणारे आहे.

कायद्यात सुधारणा आणि प्रशासनाची जबाबदारी

महाराष्ट्र शासनाने अनेक कागदपत्रांमध्ये आई आणि वडील दोघांची नावे नमूद करण्याची व्यवस्था केली आहे, ही स्वागतार्ह बाब आहे. परंतु ज्या व्यक्तीला केवळ आईचे नाव वापरायचे आहे किंवा वडिलांचे नाव वापरायचे नाही, अशा व्यक्तींना तो पर्याय सहज उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. प्रशासकीय नियम हे संविधानापेक्षा मोठे असू शकत नाहीत. प्रत्येक अधिकारी, शाळा, महाविद्यालय, रुग्णालय आणि शासकीय कार्यालयाने सर्वोच्च न्यायालय आणि उच्च न्यायालयाच्या निर्णयांचे पालन करणे हे त्यांचे घटनात्मक कर्तव्य आहे. निष्कर्ष नाव ही व्यक्तीची अस्मिता आहे. ती कोणावरही लादता येत नाही. स्त्रीला तिचे नाव निवडण्याचा अधिकार आहे. मुलालाही त्याची सामाजिक ओळख आणि परिस्थिती लक्षात घेऊन नाव धारण करण्याचा अधिकार आहे. भारतीय संविधानाने व्यक्तीला स्वातंत्र्य दिले आहे; त्यामुळे समाजाने आणि प्रशासनानेही त्या स्वातंत्र्याचा आदर करणे आवश्यक आहे. लोकशाहीत व्यक्तीची ओळख राज्य ठरवत नाही; ती व्यक्ती स्वतः ठरवते. हाच भारतीय संविधानाचे मूल्य आहे. साविधानिक जाणीव असलेले कार्यकर्ते,विशेषता महिला आयोग आणि महिला संघटनांनी या विषयाकडे लक्ष देणे गरजेचे आहे.●●

बुद्धगया येथील महंताचा बोधगया मठ

बुद्धगया विशेष अभ्यास दौरा भाग तीन)

बुद्धगया येथील प्राचीन स्मारकांमध्ये स्वतः महाबोधी महाविहार व त्या परिसरातील संबंधित स्मारकांच समावेश होतो. त्यांचा कालखंड इसवी सन पूर्व तिसरे शतक ते इसवी सन 11 वे शतक असा आहे. परंतु बौद्ध धर्माच्या उतरत्या काळानंतर बुद्धगयात एका ऐतिहासिक भव्य दिव्य इमारतीची निर्मिती झाली.

बहुजन सौरभ

ती म्हणजे शैव पंथीय हिंदू महंत गोसावी घमेंडी गिरी यांनी इसवी सन 1590 ला सम्राट अकबराच्या काळात बुद्धगयात निरंजना नदीच्या पश्चिम काठावर उभारलेले त्याचे मठ होय.

बादशाह अकबराच्या नंतर आलेले त्यांचे उत्तराधिकारी बादशहा जहांगीर, शहाजहान व औरंगजेबाच्या राजवटीत महंत गोसावी घमेंडी गिरी चे उत्तराधिकारी हे अतिशय श्रीमंत व शक्तिशाली झाले. त्यांची उपासना पद्धती शैव पंथीयांमधील कापलीक व शाक्त सांप्रदायाशी संबंधित होती. हल्लीच्या महंतांना बोधगया पिठाचे शंकराचार्य असे म्हटले जाते. ब्रिटिश काळात महंताकडे जवळपास 22 हजार एकर जमीन असल्याचे सांगितले जाते व ब्रिटिश काळातील बंगाल प्रांतातील दुसऱ्या क्रमांकाच्या टॅक्स भरणारा श्रीमंत म्हणून त्यांची गणना होत होती. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर त्यांची सर्व जमीन 22 एकर जागा सोडून भारत सरकारने शासनात जमा केली. हल्ली अस्तित्वात असलेले महंताचे मठ म्हणजे साक्षात भव्य दिव्य राजवाडाच होय. सध्याच्या मठाच्या स्वरूपावरून वर्तमान महंताच्या पूर्वजांच्या श्रीमंतीची सहजच कल्पना करता येते. हल्लीचे मठ हे बादशहा अकबराच्या राजवटीतील नसून ते सम्राट जहांगीरच्या नंतर व शहंशाहजान यांच्या राजवटी दरम्यानचे उभारलेले आहे. याच मठातील महंत यांनी महाबोधी महाविद्यारावर ताबा मिळवून जवळपास साडेतीनशे वर्ष अर्थात इसवी सन 1590 ते इसवी सन 1949 पर्यंत त्यावर अधिपथ्य गाजवले. ब्रिटिश काळात जेव्हा महाबोधी महाविहाराची इमारत खंडहरांच्या स्वरूपात पडून तेथील परिसर ओसाड झाले होते तेव्हा महाबोधी महाविहाराच्या दर्शनास येणाऱ्या विदेशी अभ्यासक व पर्यटकांना बुद्धगयेत थांबण्यासाठी महंताच्या मठा व्यतिरिक्त दुसरी कोणतीही इमारत उपलब्ध नव्हती. भारतीय पुरातत्व विभागाचे संस्थापक मेजर जनरल सर अलेक्झांडर कनिंगम व त्यांचे सहकारी आर एल मित्र व जेडी बेगलर यांच्या देखरेखित ब्रिटिश सरकारने इसवीसन 1875 ते 1880 च्या दरम्यान

महाबोधी महाविहाराच्या जिर्णोद्धाराचे कार्य पूर्ण केले. या दरम्यानच्या काळात बुद्धगयाला येणारे पर्यटक व बौद्ध अनुयायी हे प्रामुख्याने महंताच्या राजवाडा स्वरूपातील मठात व त्याच परिसरातील बर्मी अतिथी गृहात थांबत असत. महाबोधी महाविहाराच्या मुक्तीसाठी सर्वप्रथम आंदोलन चालविणारे श्रीलंकेचे महान बौद्ध साधक बोधिसत्व अनागारीक धर्मपाल सुद्धा इसवीसन 1891 ते 1893 पर्यंत महंताच्या मठात व त्या परिसरातील बर्मी अतिथी गृहात वास्तव्यास होते. परंतु पुढे महंताशी संघर्ष निर्माण झाल्यामुळे महंतांनी अनागारिक धर्मपालास मठ परिसरातून बाहेर काढले. हल्ली हे मठ बिहार सरकारच्या पुरातत्व व पर्यटन विभागाच्या देखरेखित असून महंताचा उत्तराधिकारी पदाचा वाद न्यायालयात दाखल असल्यामुळे बोधगया मठाचे शंकराचार्य उर्फ महंत कोण हे निश्चितपणे सांगता येत नाही.●●

अश्ववीर गजभिये
मो. 9322502352

दिल भूल जाता है जब किसी को, ओ भूलकर भी याद आता है,आदमी मुसाफिर है...

आपल्या भारतातील सर्व सरकारी कर्मचाऱ्यांना रविवारची सुट्टी 10 जून 1890 पासून महात्मा फुले यांचे अनुयायी नारायण मेघाजी लोखंडे कामगार चळवळीचे प्रमुख यांनी सात वर्षे अथक परिश्रमाने मिळवून दिली .तेव्हा इंग्रज सरकारने विचारले की तुम्हाला सुट्टी कशाकरिता पाहिजे?

तेव्हा नारायण मेघाजी लोखंडे यांनी सांगितले की सुट्टीच्या दिवशी बारा तास कुटुंबासाठी, व 12तास समाजसेवेसाठी, सत्यशोधक चळवळीसाठी आम्ही घालवणार कारण समाजसेवा, सत्यशोधक चळवळ, कामगार चळवळ, शिक्षण याविषयी चळवळ या सर्वांना वेळ देण्यास आम्हाला सुट्टी मिळत नाही. तेव्हा इंग्रज फार हुशार होते त्यांनी म्हटले की रविवारला सुट्टी का म्हणून द्यायची? तेव्हा लोखंडे म्हणाले तुमच्या बायबल मध्ये देवाने सृष्टी निर्माण केली असे लिहिले आहे, सहा दिवस काम केल्यानंतर सातव्या दिवशी देवाने आराम घेतला, मग आम्ही तर मानव आहोत आम्हाला सुट्टी का नको? इंग्रज फार हुशार होते तरीही सुट्टी का म्हणून द्यायची? लोखंडे म्हणाले तुमच्या देवाने तर फक्त सृष्टी निर्माण केली असे ऐकलेले आहे, पण कर्मचारी, मजूर श्रमिक, कष्टकरी हे सृष्टीला अधिक सुंदर बनविण्याकरता, व समाजाच्या देशाच्या हिताकरिता सतत कार्य करीत असतात. म्हणून निर्माणकर्त्या एवढेच सृष्टीला अधिक व्यवस्थित राखणारे, श्रम, मेहनत, कष्ट करणारेही तेवढेच महत्त्वाचे आहे. या सर्व गोष्टी ऐकून लोखंडे यांची अट मान्य झाली. व आपल्याला रविवारची सुट्टी मिळाली. त्या काळातील कर्मचारी 12 तास कुटुंबासाठी व बारा तास समाज प्रबोधनासाठी द्यायचे. काही कालावधीनंतर हळूहळू कर्मचाऱ्यांनी समाज प्रबोधनासाठी वेळ द्यायला कमी केले. 11 तास नऊ तास असे करता करता शून्य तासावर आले. व मला वेळ नाही, घरी भरपूर कामे आहेत, रिटायरमेंट नंतर बघू असे एक ना हजारो बहाने सांगून समाजप्रबोधनाची चळवळ मागे पडली. बाल संस्कार वर्ग, बाल प्रबोधन वर्ग, सत्संग, मूल्य संस्कार शिबिर, धम्म शिबिर, व्यक्तिमत्व विकास शिबिर, याकरिता उच्चशिक्षित समजणाऱ्या भारतातील बहुतांश कर्मचाऱ्यांनी आठवड्यातून कमीत कमी एक दोन तास जरी समाजसेवेला दिले असते तर आज देशाचे चित्र वेगळे असते.आज समाज बिघडला वगैरे म्हणण्याचा आपल्याला हक्क राहिला असता. समाज बिघडवला असे प्रत्येक म्हणतो पण आपण स्वतः समाजामध्ये चांगलं काही निर्माण करण्याकरिता, चांगले मूल्य, धम्म रुजविण्याकरिता, सुसंस्कारित समाज घडवण्याकरिता कुठेतरी कमी पडलो. व अनावश्यक पाट्र्या, निरर्थक गोष्टी, स्वतःच्या संपत्तीची पद प्रतिष्ठेची व इतर अनेक प्रकारची बढाई मारणे, इतर अनेक बाबींमध्ये सुटीचा दिवस घालवतो. यामध्ये व इतर बऱ्याच अंकुशल बाबीमध्ये अडकलेलो असल्याने आज समाजामध्ये अजूनही अंधश्रद्धा, बुवाबाजी, चमत्कार, जादूटोणा, जाती जातीमध्ये विषमता, नाहक श्रेष्ठत्वाचा गर्व, आई-वडिलांचा, वडीलधाऱ्यांचा सन्मान न करणे, देशाभिमान कमी होणे, या सर्व गोष्टी अधिक प्रमाणात वाढलेले आहेत. जरी इलेक्ट्रॉनिक्स मीडिया राजकारणी कारणीभूत असले तरी पण, काही प्रमाणात उच्चशिक्षित म्हणणारे ज्यांचे पोट भरलेले आहे असे लोकही निश्चितच कुठेतरी कमी पडले आहे असे वाटते. म्हणून महामानवाच्या कार्याला विसरून चालणार नाही. जे समाज प्रबोधनाचे नियमित काम करतात ते वंदनीय आहेत. पूजनीय आहेत....●●

मंगलवाटा

सम्राट माटे (मंगलदर्शी)
मो.9075113644

नागेश चौधरी (बहुजन विचारवंत)
9970873560

शोषणातून मुक्ती वेगळ्या राष्ट्र नीती शिवाय शक्य नाही...

गांधींचा विचार हा ब्राम्हण वर्चस्व विरोधी नव्हता. गांधीनंतर त्याला आधार देण्याचे, त्याला पुढे नेण्याचे काम ब्राम्हणी विचारवंतांनी केले व या ब्राम्हणी विचारवंतात व कट्टर पेशवाई विचारकांत जात नाळ असल्याने त्याची दिशा बहुजनवादी असणे शक्य नव्हते. बहुजन समाजातील बलिष्ठ लोक सरंजामदार यांच्या माध्यमातून गांध गी व काँग्रेस, लोकांच्या मनामनात घर करुन होते. म्हणून रस्ता काँग्रेसी व विचार गांधीवादी व ब्राम्हणी असा राजकारणाचा प्रवाह होता. दुसरीकडे सामाजिक क्रांतीचा विचार फुले-शाहू-आंबेडकरी प्रवाह दुय्यम व्हावा म्हणून केवळ आर्थिक क्रांती मांडणारे समाजवादी, कम्युनिस्ट इ. प्रवाह निर्माण झाले. आर्थिक क्रांतीचा प्रवाह चालवणारे प्रमुख व त्यांचे पक्ष यांची नाळ टिळक, सावरकर यांच्याशी जेवढी होती तेवढी ती कुठल्याही अर्थाने सामाजिक क्रांतीशी जवळची नव्हती. दोनही बाजूंनी काँग्रेस, गांधी प्रवाह आणि समाजवादी कम्युनिस्ट प्रवाह हे सामाजिक वास्तवाला धुत्कारून वाटचाल करत होते. चीन, रशिया सारख्या देशातील आर्थिक क्रांतीने झपाटलेले आर्थिक क्रांती प्रथम हे पटवण्यात यशस्वी होत होते.

सत्यशोधक आंबेडकरी प्रवाह

महाराष्ट्रातही याचा परिणाम सत्यशोधक, ब्राम्हणेतर चळवळीत तोडफोड करण्यात झाला. सत्यशोधक, ब्राम्हणेतर प्रवाहाला काही प्रमाणात काँग्रेसने तर काही प्रमाणात कम्युनिस्ट, समाजवाद्यांनी जेरबंद केले, छोटे केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, पेरियर रामस्वामी यांनी या प्रवाहाला जिवंत ठेवण्याचे, वाढवण्याचे काम केले. परंतु शेतकरी, बहुजन वर्ग व त्यातील जाणते लोक जेवढ्या प्रमाणात काँग्रेस व कम्युनिस्टांकडे वळले तेवढ्या प्रमाणात ते फुले-आंबेडकर-पेरियरांकडे वळले नाही. म्हणून सत्यशोधक वारसा सांगणारा शेतकरी कामकरी पक्ष अर्थक्रांतीवादी झाला. सामाजिक समता दुय्यम समजून स्वतः आर्थिक क्रांती प्रथम आणि सामाजिक क्रांती नंतर असा टिळकपंथी वसा आणि वारसा चालवला. टिळक फुल्यांना ज्याप्रमाणे विरोध करायचे तसे या काळात कम्युनिस्टांचे सामाजिक प्रश्नांबाबत झाले.

आर्थिक क्रांतीच खरी?

आर्थिक क्रांतीच खरी क्रांती होय हे सूत्र इथल्या कट्टर आणि रा.स्व. सं घा च या पठडीतल्या ब्राम्हणांनाही भावले आणि त्यांनी वर्तमानपत्रांच्या माध्यमातून डांगे, नमुद्रिपादांना मोठे केले. ब्राम्हणांवर आच येणार नाही, ब्राम्हणी संस्कृती व समाज रचना टारगेट होणार नाही अशा साऱ्या प्रवाहांना, नेत्यांना प्रसार माध्यमांनी मोठे केले आणि हेच काम आजचीही प्रसार माध्यमे करत आहेत. विशेष म्हणजे हे मोठे करणे सुद्धा जात पाहून होते आहे. कम्युनिस्टांनीही आपापल्या पक्षात चातुर्वर्ण्याचे मॉडेल जोपासले. ब्राम्हण कम्युनिस्ट नेत्याला मोठे करणे व अब्राम्हणी नेत्याला दुय्यम करणे ही वामनी राष्ट्रनीती त्यांनीही जपली, जोपासली. दुसऱ्या अर्थाने, कम्युनिस्टांनीही हिंदुराष्ट्राची जपणूक केली. त्यांनी कधी फुले-आंबेडकरांना मोठे मानले नाही. त्यांना मोठे मानणे जाऊ द्या, कट्टर संघी ब्राम्हणांप्रमाणे त्यांनीही त्यांना मानवतेचे महान उद्गाते म्हणण्या ऐवजी साम्राज्यशाहीचे हस्तक म्हटले. अर्थात, कम्युनिस्ट वामनांनी व संधी वामनांनी दोहोंनी सामाजिक क्रांतिकारी प्रवाहाला व ते चालवणाऱ्या नेत्यांना 'व्हिलन' ठरवण्याचे काम केले. आणि त्यामुळे कम्युनिस्ट, समाजवादी प्रवाहाला असलेले दलित, ओबीसी इ. कार्यकर्ते देखील एकतर कम्युनिस्ट वामनांचे गुलाम झाले, नाही तर बह्याड राहून संघी वामनांच्या संस्कृतीत व देवधर्मात डुबून गेले. सामाजिक क्रांतीकारी व हा वारसा चालवणारे दुय्यम ठरवण्याचे हे षडयंत्र आहे असे त्यांच्या ध्यानातही आले नाही. जे जागरुक नव्हते त्यांचा प्रश्नच नाही. पण जे जागरुक होते त्यांचीही हीच गत होती.

राष्ट्रनीती व शोषण संदर्भात राष्ट्रनीतीतील गनिमी कावा इंग्रजांचा अंमल संपल्यावर इथे फुले-शाहु-पेरियर-आंबेडकर यांनी जे सूत्र मांडले ते प्रभावी झाले असते तर ती योग्य दिशा म्हणता आली असती. परंतु ते न घडता इथे गांधी, काँग्रेस यांचा प्रभाव एकीकडे बहुजनात वाढवण्यात आला व हा प्रभाव अब्राम्हणी वा फुले-शाहू-आंबेडकरी नसल्याने सामाजिक विचारांचा प्रभाव दुय्यम होत गेला.

राजकारण व जाणीव

दुसरीकडे काँग्रेसी सत्ता व राजकारण या पलिकडे पाहू नये अशीच बहुजन काँग्रेसी नेत्यांची व लोकांची भावना झाली. ज्यांना ज्यांना काँग्रेस मध्ये राहून सामाजिक भान होते त्यांना वाळीत टाकणे, त्यांना बदनाम करणे व ब्राम्हणी कलाने चालणाऱ्या नेत्यांनाच मोठे करणे हे काम त्या त्या पक्षातील वामनांनी बेमालूमपणे केले. या सर्व किल्ल्या दिल्ली पासून छोट्या क्षेत्रापर्यंत वापरण्यात आल्या. सामाजिक भान नसलेले लोक आमदार, मंत्री कसे होतील याची काळजी काँग्रेसमधील व संघातील वामनांनी घेतली. प्रत्येक नेत्याचे डोके वामनांनी ताब्यात ठेवायचे यासाठी प्रत्येक नेत्यामागे वामनी बुद्धिरक्षक ठेवायचा अशी गनिमी पद्धती वापरण्यात आली आणि राजकारण व सत्ताकारण ब्राम्हणी कसे राहील, ते त्यांच्या ताब्यातून सुटून बहकून कसे जाणार नाहीत याची संघदक्षता बिनतोडपणे सांभाळण्यात आली. जे सत्ता राजकारणात नव्हते त्या बहुजनातील कार्यकर्त्यांना देखील ब्राम्हणांनी वैचारिकरित्या बांधून ठेवले. त्यांच्या डोक्यात फुले-आंबेडकरांचा द्वेष पेरला. सामाजिक प्रश्न दुय्यम कसे आहेत हे सांगितले आणि त्यांची डोकीही अशाच सूत्रात बांधून ठेवली. अशा नेत्यांना प्रसिद्धी देऊन मोठे करण्याचे काम ते करु लागले. तुम्ही आर्थिक आंदोलने करा, जास्त मजुरी मागा, या लोकांना संघटीत करण्यात आटापिटा करा, तुम्हाला थोडी प्रसिद्धी देऊ अशा सर्व समाजवादी, कम्युनिस्ट नेत्यांचे गुरु सुद्धा वामनच होते व आहेत. अगदी मवाळ पक्षापासून उग्र कम्युनिस्ट गटांपर्यंत. एवढ्या चौफेर पद्धतीने डोकी बांधणी केल्यावर मग हिंदुराष्ट्राला वा वामनी वर्चस्वाला आच लागन कशी? म्हणून म्हणायचे हिंदुराष्ट्रच आगेकूच करत आहे.

राष्ट्रीय पर्यायाची आस धरा

जे लोक आपल्या विचार सूत्रानुसार आम जनतेला आपल्या कह्यात ठेवतात आणि मग लोक त्यांचे वैचारिक ताबेदार झाले की नेत्यांना इकडे तिकडे फटकता, भटकता येत नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सत्ताधारी वर्गाची व्याख्या करताना म्हटले आहे, 'The class which controls the sentiments of the people and which controls the bureaucracy !' जो संस्कृतीचा (लोकभावनेचा) नियंत्रक आहे व ज्या वर्गाची नोकरशाहीवर संपूर्ण पकड आहे तो सत्ताधारी वर्ग असतो. अर्थात, इथे हे लक्षात घ्यायला पाहिजे की जो वर्ग सत्ताधारी असतो मग सत्ताधारी व्यक्ती कुणीही असली तरी (त्या वर्गाच्या सत्तेवर) आच येत नाही. म्हणून वर्गसत्ता ही व्यक्तीसत्तेला घाबरत नाही. उलट त्या वर्गाची (सत्ताधारी) मळवाट चालवणे एवढेच इतर वर्गातील सत्ताधारी व्यक्तीच्या हातात असते. उदा. मायावती किंवा बसपा सत्तेत जाणे म्हणजे दलित वर्ग सत्तेत जाणे होत नाही. ती व्यक्ती दलित वर्गाच्या आकांक्षा जाणू शकते परंतु दलित वर्ग खाईत व दलित नेते सत्तेत या स्थितीत खाईतल्या वर्गाला वर आणण्याची कितीही इच्छा असली तरी सत्ताधीश वर्ग व व्यवस्था त्या व्यक्तीला अशी काही बांधून टाकते की ती वंचित वर्गाच्या भावनिक, सांकेतिक आशा-आकांक्षा मार्गी लावण्यापलिकडे काही करु शकत नाही. कारण वर्ग, जात सत्ता उखडून टाकण्याचे काम सत्तेत असलेली एक व्यक्ती करु शकत नाही हे सत्य कसे नाकारता येईल?

सत्ताधारी व्यक्ती व वर्ग

प्रधानमंत्री असलेली व्यक्ती सुद्धा या सत्ताधारी वर्गाला झुकांडी देऊन वंचित वर्गाला न्याय देऊ शकत नाही. व्ही.पी. सिंग ही प्रधानमंत्री असलेली व्यक्ती मंडल लागू केल्यानेच कशी पदच्यूत होते, करण्यात येते व त्या विचारांची कशी पडझड होते हे आपण पाहत आलो आहोतच. म्हणून राष्ट्रनीतीचा - सांस्कृतिक, सामाजिक, धार्मिक मानस घडवण्याचा मुद्दा पुन्हा प्रकर्षाने सामोरा येतो. ज्यांनी या देशातील बहुसंख्य लोकांवर आपली संस्कृती, आपला धर्म आणि आपली भाषा सुप्रीम म्हणून लादली त्यांना केवळ राजकीय सत्तेची गरज नसते. कारण राजा व राजकारण आणि आजच्या लोकशाही तंत्रातील राजकारणी यांच्यावर नियंत्रण ठेवणे म्हणजे सत्तेवर वर्गीय,जातीय नियंत्रण ठेवणे होय. सामाजिक, सांस्कृतिक व इतर जनजीवन घडवणारे जे घटक आहेत त्यांचा ताबा जर या लोकांच्या हाती असेल तर लोकशाहीच्या माध्यमातून सत्तेवर जाणारे त्यांच्याच ताब्यात राहतील हे निश्चित. अपवादांना ते सहज नामोहरम करु शकतात.●●

वाचकांचे विचारपिठ

बहुजन सौरभ

आदिवासी वारली चित्रकलेचा अदभूत प्रवास

सूर्य, चंद्र, तारे, पक्षी, झाडे अशा अनेक अंगाने चित्रकला पाहिल्या नंतर आदिवासी संस्कृतीच्या संदर्भात जाणीव होते. खरच ती निसर्ग दत्त असून समानतेची भावना त्यातून दिसून येते. निसर्गावर प्रेम करणारी माणसे आणि सोबतच माणसांवर प्रेम करणारी माणसे ती आहेत. आणि काही शहरातील शिकलेली माणसे जातीभेद करतात, भ्रष्टाचार करतात, चोरी करतात, जंगल तोडतात, व्यभीचार करतात, शोषण करतात हा फरक जाणवतो त्यामुळे म्याडम नी केलेली मांडणी समजून घेऊन चुकीचे काम करणाऱ्याना आत्मपरीक्षण करण्यासाठी भाग पाडणारा लेख. प्रा, संध्या राजूरकर म्याडम चे खऱ्या अर्थाने अभिनंदन. सोबतच अनिल वैद्य माजी न्यायाधीश यांचा लेख, अशोक बोधी, आणि इतरही लेख महत्वपूर्ण आहेत. लेखक आणि संपादक यांना सन्मान पूर्वक जयभीम.

-अविनाश टिपले.

बालपणीचे आदर्श तरुण.

आजच्या अंकात विलास गजभिये यांचा लेख ‘समर्पित रिपब्लिकन नेते- अॅड. बिहारी रामजी कांबळे’ वाचला. आणि, माझ्या जुन्या आठवणी ताज्या झाल्या. स्मृतिशेष बिहारी कांबळे सर आणि मारोती कांबळे सर हे माझ्या बालपणीचे आदर्श तरुण. माझे देखील 5 ते 7 वी शिक्षण नान्होरी शाळेत झाले. स्मृतिशेष बिहारी कांबळे सर यांची जन्म शताब्दी आहे, त्याचा समारोह माझ्या नान्होरी शाळेत झाला हे वाचून आनंद झाला. मी त्या शाळेचा एल्युमनाई आहे याचा अभिमान वाटला. विलास गजभिये सरांचे आभार, आणि आपले देखील.

- अॅड. हरिश्चंद्र सुखदेवे

13 July 2026 page 03_Layout 1 7/12/2026 6:56 PM Page 1

आदर्श प्रेरणा : प्राचार्य डॉ. कमलताई गवई

भारताचे माजी सरन्यायाधीश मा. न्यायमूर्ती भूषण गवई यांच्या यशामागे त्यांचे वडील माजी राज्यपाल रा. सू. (दादासाहेब) गवई यांचे मार्गदर्शन जितके महत्त्वाचे आहे, तितकाच - किंबहुना अधिक - मोलाचा वाटा त्यांच्या मातोश्री प्राचार्य डॉ. कमलताई गवई यांचा आहे. न्यायमूर्ती भूषण गवई यांनी भारताच्या सरन्यायाधीशपदाची शपथ घेतल्याचा क्षण अमरावती, विदर्भ आणि संपूर्ण महाराष्ट्रासाठी अभिमानाचा ठरला.

या पूर्वी श्रीमती प्रतिभाताई पाटील राष्ट्रपती झाल्या, तेव्हाही अमरावतीने असाच ऐतिहासिक गौरव अनुभवला होता. दादासाहेब गवई यांचे आयुष्य सामाजिक आणि राजकीय कार्यात सतत व्यग्र होते.

आमदार, विधानसभा अध्यक्ष आणि बिहार, केरळ व त्रिपुरा राज्यांचे राज्यपाल म्हणून त्यांनी जबाबदाऱ्या पार पाडल्या. त्यांच्या सततच्या दौऱ्यांमुळे मुलांच्या संगोपनाची आणि व्यक्तिमत्त्व घडविण्याची मोठी जबाबदारी कमलताई गवई यांनी समर्थपणे पेलली. त्याच संस्कारांचा परिणाम म्हणजे भूषण गवई यांचा सर्वोच्च न्यायव्यवस्थेपर्यंतचा प्रेरणादायी प्रवास.

दादासाहेबांच्या निधनानंतर कमलताई गवई यांनी त्यांचा सामाजिक वारसा समर्थपणे पुढे नेला. स्वर्गीय दादासाहेब गवई चॅरिटेबल ट्रस्टच्या माध्यमातून त्यांनी ग्रामीण भागापर्यंत शिक्षणाची गंगा पोहोचविली. समाजातील वंचित, दलित आणि सर्वसामान्य विद्यार्थ्यांसाठी शिक्षणाची दारे खुली ठेवण्याचे कार्य त्या सातत्याने करीत आहेत. कमलताई गवई यांचे आणखी एक महत्त्वाचे योगदान म्हणजे अमरावतीजवळील मोगरा येथे उभारलेले विपश्यना केंद्र. इगतपुरीच्या जागतिक कीर्तीच्या विपश्यना परंपरेतून प्रेरणा घेत त्यांनी उभारलेल्या या केंद्रातून आजवर हजारो साधक घडले आहेत. वरिष्ठ विपश्यना आचार्य म्हणून त्या प्रत्येक शिबिरातील नियोजन, व्यवस्थापन आणि सेवाभावाने स्वतः सहभाग घेतात.

शिबिरासाठी येणाऱ्या मार्गदर्शकांची व्यवस्था करण्यापासून त्यांना रेल्वे स्थानकावर आणणे-नेणेही त्या स्वतः करतात. हा त्यांचा सेवाभाव त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे वैशिष्ट्य आहे.

प्रा.डॉ.नरेशचंद्र काठोळे
मो.9890967003

विपश्यनेबरोबरच वृक्षलागवड आणि वृक्षसंवर्धन ही त्यांची जीवनशैली बनली आहे. अमरावतीतील काँग्रेसनगर परिसरातील रस्त्यांच्या दुभाजकांवर त्यांनी स्वतः वृक्षलागवड केली. पर्यावरण संवर्धनाबाबत जनजागृती करण्यासाठी त्या सातत्याने पत्रके वितरित करतात आणि नागरिकांना वृक्षसंवर्धनासाठी प्रेरित करतात.

मिशन आयएएस या उपक्रमाशीही त्या सक्रियपणे जोडलेल्या आहेत. स्पर्धा परीक्षा कार्यशाळांमध्ये सहभागी होऊन त्या विद्यार्थ्यांना न्यायमूर्ती भूषण गवई यांच्या जडणघडणीची प्रेरणादायी कहाणी सांगतात. आयुष्याचा प्रत्येक क्षण समाजासाठी उपयोगी पडावा, ही त्यांची भूमिका आजच्या पिढीसाठी आदर्श ठरावी अशी आहे. माझा गवई परिवाराशी अनेक वर्षांचा निकटचा संबंध आहे.

माझी बहीण प्रा. निर्मला काठोळे यांच्या नियुक्तीप्रसंगी कमलताईंनी दाखविलेली सकारात्मक भूमिका मी जवळून अनुभवली आहे. माणुसकी, संवेदनशीलता आणि योग्य व्यक्तीला संधी देण्याची त्यांची वृत्ती आजही कायम आहे. दिल्ली येथे त्यांना प्रदान करण्यात आलेला जीवनगौरव पुरस्कार हा त्यांच्या दीर्घकालीन सामाजिक, शैक्षणिक आणि आध्यात्मिक कार्याचा सन्मान आहे. त्या प्रत्येक सन्मानाच्या प्रसंगी विपश्यना, पर्यावरण संवर्धन आणि स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन या विषयांवर समाजाला प्रेरणा देत राहिल्या आहेत. सोमवार, १३ जुलै रोजी त्यांच्या वाढदिवसानिमित्त या कर्तृत्ववान, सेवाभावी आणि प्रेरणादायी व्यक्तिमत्त्वाला मनःपूर्वक हार्दिक शुभेच्छा! त्यांना निरोगी, दीर्घायुष्य लाभो आणि त्यांची समाजसेवेची अखंड वाटचाल अशीच सुरू राहो, हीच सदिच्छा.

मी आणि माझा मित्र

**प्रदीप
तुझ्या जीवनाचा प्रवास खूप वाखण्याजोगा आहे. 1985 चे वर्ष आपण दोघे एकत्र शिक्षण घेत होतो. कॉलेज मध्ये येतांना ना धड सायकल राहायची ना छान कपडे. जीवन अगदी उदास ! संघर्षाचा काळात कसे तरी पदवीधर झालोत. मग सुरू झाले नौकरी करिता धावपळ.**

अनेक लेखी परीक्षा दिल्या नंतर तुला सन 1993 मध्ये BSF मध्ये सब इन्स्पेक्टरची देश सेवा करणारी नौकरी मिळाली. जवळपास 1 वर्षाच्या खडतड प्रशिक्षणांना नंतर तू रुजू झाला. आणि आज 30 जून 2026 रोजी 33 वर्षाच्या दीर्घ सेवानंतर कोणतीही तुझ्यावर टीका टिपणी किंवा सेवेत कोणताही दगा फटका न लागता तू डेप्युटी कमांडंट म्हणून निवृत्त होत आहेस. तुझा आज निवृत्ती दिवस...... तुझा 33 वर्षाचा देश सेवेचा प्रवास फारच कठीण राहाला आहे. तू 33 वर्ष नागपूर पासून दूर कधी रखरखत्या राजस्थानच्या वाळवंटात तर कधी उणे गोठवणाऱ्या बर्फाळ काश्मिरच्या थंडीत तर कधी जंगल झुडपीत छत्तीसगडच्या वातावरणात. अनेक दिवस नव्हे वर्ष तू मधातच नौकरी सोडण्याचा विचार करू लागला पण परिवाराचे कसे होईल या विचाराने तो निर्णय मागे घेतला. सुरवातीचा काळ फार त्रासदायक होता पण जस जसे दिवस लोटत गेले तस तसे छान दिवस येत गेले. खरे बघितले तर नॉर्थ ईस्ट भागात गेल्या नंतर दिवस छान आले. पण तुझी ओळ नागपूर कडे जास्त राहत होती. सुट्टी मिळाली की फोन वारी सुरू होत होती. संपूर्ण प्रवासात एखादा क्रिकेट कॉमेन्ट्री देतो तसा तुझा फोन सुरू राहत होता. आता इथे पोहचलो आता इथे आलो. सरते शेवटी दमत थकत दीर्घ कालखंडानंतर, खरे पहिले तर 3-4 महिन्या नंतर घरी पोहचणे. मग हळूच मित्रांना फोन लावणे ये बसू.... म्हणणे. कधी कधी ‘नाही, आज नाही जमणार मी येत नाही’ म्हणालो तर तितक्याच रागाने ‘जा नको येऊ’ असे म्हणून फोन ठेवणे.... मग थोड्या वेळात पुन्हा फोन करणे ‘ये न बे’ या नेहमीच्या आवाजात पुन्हा बोलावणे सरते शेवटी यावेच लागे.

फक्त मीच नाही tar तर सोबत आणखी 4-5 मित्र येऊन गप्पा मारणे सुरू असायचे. सुट्टीचे दिवस जस जसे जवळ यायचे तस तसे पुन्हा चेहऱ्यावर वेगळेच भाव तयार व्हायचे. खरे बधितले तर मित्रांना घेऊन बसण्याची तुझी सवय कधी गेली नाही. अनेक नातलग तुझ्यावर टीका टिपणी करायचे. म्हणायचे हा मित्रांचा घराड्यातच राहतो पण कधी तू परवा केली नाही. एखाद्या गरजूला मदतीकरिता नेहमी धावून जाणे किंवा मित्रांचा किंवा नातलगांना मदत लागली तर तू प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष शारीरिक, आर्थिक ज्या पद्धतीने होईल त्या पद्धतीने मदत करत राहिला. अनेकांना तू शैक्षणिक साहित्य पुरवले तर कोणाच्या समस्या सोडवून दिले तसे समाजकार्य तुझ्या स्वभावातच आहे. तू तरुण होता त्या वेळेसही तू राजकारणात येण्यास तयार होता पण नोकरीचे बोलावणे आल्यामुळे व घरची स्थिती बेताची असल्यामुळे आईला एकटे सोडून देश सेवा करिता निघून गेलास तू आज BSF मध्ये मोठ्या हुद्द्यावर म्हणजे डेप्युटी कमांडंट या पदापर्यंत पोहचला पण स्वभावात कोणताही बदल आला नाही तिथे सुद्धा तू अनेक शिपाई, जवानांची मदत करीत आहेस असे इतरकडून माहीत झाले. आणि आजही तू पूर्वी होतात तसाच आहेस. इथ पर्यंत पोहचण्यास आई मंजुळाबाई आणि वाहिनी सुनंदा रायपुरे यांचा सिंहाचा वाटा आहे. आज तू निवृत्त होत आहेस. जरी तू आज या पदावरून निवृत्त होत आहेस पण आमच्याकरिता, परिवार करिता, नातलगाकरिता तू नेहमी कमांडंटच राहशील कारण मित्रांवर तुझी कमांड आहे.जो कमांड ठेवतो तो कमांडंट राहतो. पुढील आयुष्याबद्दल तुला मी सुयश चिंतितो.... पुढील जीवन सामाजिक, राजकीय, किंवा इतर चांगल्या कामात जाईल अशी मनोकामना माझ्या तर्फे, माझ्या परिवार तर्फे, माझ्या मित्रांतर्फे, Evergreen friend's तर्फे करतो. धन्यवाद......●●

तुझा मित्र
दिपक विश्वेश्वर मेंढे.
उंटखाना, नागपूर.

फक्त हेच लक्षात ठेवलयं का

अनंतायन

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

“भूलने वाला भी कहाँ मुझे मुकम्मल भुला पाया....
सौ अच्छाई भूल गया मेरी.. पर दो गलतियाँ नहीं भूल पाया ... ! ! ”

माणसाच्या स्वभावातील एक मोठा विरोधाभास म्हणजे तो हजारो चांगल्या गोष्टी सहज विसरतो; पण एखादी चूक मात्र आयुष्यभर लक्षात ठेवतो. एखाद्याने वर्षानुवर्षे दिलेला आधार, केलेले उपकार, जपलेले नाते आणि दाखवलेली आपुलकी यांचा हिशेब अनेकदा कोणी ठेवत नाही. पण कधीतरी झालेली एक चूक मात्र त्याच्या व्यक्तिमत्त्वाची ओळख बनवली जाते. खरं तर चुका हा माणुसकीचाच भाग आहे. चूक न करणारा माणूस जगात नाही. मात्र एखाद्याच्या आयुष्याचा न्याय फक्त त्याच्या दोन चुकांवरून करणे, हे न्यायापेक्षा पूर्वग्रहाचे लक्षण आहे. ज्या व्यक्तीने आपल्या आनंदासाठी स्वतःचे दुःख लपवले, संकटात साथ दिली, आपल्या चेहऱ्यावर हास्य फुलवण्यासाठी स्वतःच्या डोळ्यांतील अश्रू पुसले, त्या व्यक्तीची सारी चांगुलपणाची शिदोरी एका चुकीसमोर क्षणात विसरली जाते. खरे मोठेपण दुसऱ्यांच्या चुका मोजण्यात नसते; तर त्यांच्या चांगुलपणाची आठवण जपण्यात असते. कारण क्षमा करणारे मनच नाती टिकवू शकते. जिथे फक्त दोष दिसतात, तिथे प्रेम हळूहळू संपत जाते. पण जिथे गुणांची कदर असते, तिथे नात्यांना दीर्घायुष्य लाभते. म्हणून एखाद्याचे मूल्यांकन करताना त्याच्या दोन चुका नव्हे, तर त्याच्या शंभर चांगल्या कृतींचा विचार करा. कारण चुकांवर पडदा टाकणारी दृष्टी आणि गुणांना मान देणारे हृदय हीच खरी माणुसकी आहे. आयुष्याच्या शेवटी माणूस परिपूर्ण होता की नाही, यापेक्षा त्याने किती प्रेम दिले, किती माणसे जोडली आणि किती चांगुलपणा जगला, हेच त्याचे खरे मोजमाप ठरते. ●●

बहुजन सौरभ

करुणा, शांतता आणि मानवतेचा उत्सव : गोठणगावात दलाई लामा यांच्या ९० व्या वाढदिवसाचा अविस्मरणीय सोहळा

जगात काही व्यक्तिमत्त्वे अशी असतात की त्यांचा वाढदिवस हा केवळ वैयक्तिक आनंदाचा दिवस राहत नाही, तर तो मानवता, करुणा, शांतता आणि सहजीवनाच्या मूल्यांचा उत्सव ठरतो. परमपावन दलाई लामा यांचा वाढदिवस हा असाच एक जागतिक सोहळा आहे. यावर्षी त्यांच्या ९० व्या वाढदिवसानिमित्त गोंदिया जिल्ह्यातील गोठणगाव येथील तिबेटी निर्वासित वसाहतीत आयोजित करण्यात आलेल्या भव्य कार्यक्रमात सहभागी होण्याचा योग आला आणि हा अनुभव आयुष्यभर स्मरणात राहील, असा ठरला.

भारत-तिबेट मैत्री संघ, नागपूरचे जिल्हाध्यक्ष श्री. अशोक धमगाये यांचा काही दिवसांपूर्वी दूरध्वनी आला. त्यांनी सांगितले की, ६ जुलै रोजी गोठणगाव येथे दरवर्षीप्रमाणे दलाई लामा यांचा वाढदिवस मोठ्या उत्साहात साजरा होणार असून नागपूर, चंद्रपूर आणि महाराष्ट्रातील विविध भागांतील कार्यकर्त्यांनी उपस्थित राहावे. त्यांचा आग्रह मनापासून स्वीकारला आणि प्रवासाची तयारी सुरू झाली. सकाळी सातच्या सुमारास सीता ट्रॅव्हल्सने नागपूरहून आमचा प्रवास सुरू झाला. या प्रवासात इंडो-तिबेट मैत्री संघाचे पदाधिकारी, सामाजिक कार्यकर्ते, शिक्षक आणि विविध क्षेत्रांतील मान्यवर सहभागी झाले होते. श्री. सचिन रामटेके, माधुरी रामटेके, हर्षा पाटील (मुख्याध्यापिका, लोटस पब्लिक स्कूल), संध्या जांभूळकर (संस्थापिका, नागसेन विद्यालय), वंदना टेंभूर्णे, कविता वाहणे, सविता वाहणे, जती रंगारी, पौर्णिमा वानखेडे, राजेश हाडके, स्मिता हाडके आणि मी अशा सुमारे पंधरा जणांचा उत्साही समूह या यात्रेत सहभागी होता. नागपूर ते साकोली हा प्रवास पावसाळ्याच्या निसर्गसौंदर्याने नटलेला होता. हिरवीगार शेती, ढगांनी व्यापलेले आकाश आणि भरून वाहणारी वैनगंगा नदी मन प्रसन्न करत होती. साकोली येथे अल्पोपहारासाठी थांबलो. चहाच्या कपासोबत सुरू झालेल्या गप्पा, हास्यविनोद आणि आगामी कार्यक्रमाबाबतची उत्सुकता यामुळे प्रवास अधिक आनंददायी झाला. पुढे लाखणी परिसरात पुलाच्या बांधकामामुळे वाहतूक कोंडी झाली होती. चिखल आणि पावसामुळे रस्ता अवघड झाला होता. मात्र चालकाच्या कौशल्यामुळे आम्ही सुरक्षितपणे पुढे निघालो. इटियाडोह, नवेगाव बांध, प्रतापगड, गंगेझरी प्रकल्प आणि घनदाट जंगलातून जाणारा मार्ग पाहताना विदर्भातील निसर्गाचे वैभव अनुभवता आले. गोठणगाव येथे पोहोचताच इंडो-तिबेट मैत्री संघाच्या पदाधिकाऱ्यांनी पुष्पगुच्छ देऊन आमचे स्वागत केले. तिबेटी निर्वासित, स्थानिक नागरिक, विविध विभागांचे अधिकारी आणि अनेक मान्यवरांनी कार्यक्रमस्थळी मोठी गर्दी केली होती. रंगीबेरंगी प्रार्थना ध्वज, आकर्षक सजावट आणि व्यासपीठावरील परमपावन दलाई लामा यांचे छायाचित्र संपूर्ण वातावरणाला एक वेगळे आध्यात्मिक तेज देत होते. कार्यक्रमाची सुरुवात दीप प्रज्वलनाने झाली. त्यानंतर दलाई लामा यांच्या प्रतिमेसमोर केक कापून उपस्थितांनी एकमुखाने वाढदिवसाच्या शुभेच्छा दिल्या. तिबेटी विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या समूहगीताने वातावरण भक्तिमय आणि प्रेरणादायी झाले. गोंदियाचे जिल्हाधिकारी श्री. अभिजित घोरपडे, तहसीलदार श्री. अनिरुद्ध कांबळे, उपविभागीय अधिकारी सौ. ज्योती कांबळे, तिबेटी सेटलमेंट अधिकारी श्री. तेजसिंग सांगपो, इंडो-तिबेट मैत्री संघ महाराष्ट्रचे अध्यक्ष श्री. अमृत बन्सोड, महासचिव श्री. सुमीत रामटेके यांच्यासह अनेक मान्यवर कार्यक्रमास उपस्थित होते. आपल्या प्रास्ताविकात श्री. तेजसिंग सांगपो यांनी तिबेटी निर्वासितांच्या इतिहासाचा वेध घेतला. १९५९ मध्ये चीनच्या आक्रमणानंतर परमपावन दलाई लामा लाखो अनुयायांसह भारतात आले. तत्कालीन पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरू यांनी त्यांना मानवतेच्या भावनेतून आश्रय दिला. धर्मशाला, मनाली, गोठणगाव यांसारख्या ठिकाणी त्यांच्या निवास, शिक्षण, आरोग्य आणि उपजीविकेची व्यवस्था करण्यात आली. भारताने दिलेले हे योगदान तिबेटी समाज कधीही विसरणार नाही, असे त्यांनी कृतज्ञतेने नमूद केले. त्यांनी दलाई लामा यांचे विचार मांडताना सांगितले की, खरी शांतता ही बाह्य शक्तीत नसून मानवी मनातील करुणा, सहिष्णुता आणि परस्पर आदरात असते. जिथे मानवी हक्कांचा सन्मान होतो, तेथेच शांततेचे बीज रुजते. यानंतर तहसीलदार श्री. अनिरुद्ध कांबळे आणि उपविभागीय अधिकारी सौ. ज्योती कांबळे यांनीही तिबेटी समाजाच्या शिस्तबद्ध, शांतताप्रिय आणि कष्टाळू जीवनपद्धतीचे कौतुक केले. इंडो-तिबेट मैत्री संघाचे महासचिव श्री. सुमीत रामटेके यांनी सांगितले की, महाराष्ट्रातील अनेक शहरांमध्ये दलाई लामा यांच्या कार्यावर आधारित छायाचित्र प्रदर्शने, व्याख्याने आणि जनजागृती कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले आहेत. गेली अनेक दशके भारत आणि तिबेट यांच्यातील मैत्रीचे बंध अधिक दृढ करण्यासाठी संघ सातत्याने कार्य करीत आहे. संघाचे अध्यक्ष श्री. अमृत बन्सोड यांनी आपल्या प्रभावी भाषणात दलाई लामा यांच्या जागतिक योगदानाचा गौरव केला. मानवाधिकार, करुणा आणि जागतिक शांततेसाठी केलेल्या कार्याबद्दल त्यांना १९८९ मध्ये नोबेल शांतता पुरस्कार मिळाला. त्यांनी दलाई लामा यांचे विचार उद्धृत करत सांगितले की, ‘स्वातंत्र्य म्हणजे केवळ स्वतःच्या बंधनातून मुक्त होणे नव्हे, तर इतरांच्या स्वातंत्र्याचा आदर करून त्याच्या संरक्षणासाठी जगणे होय.’ कार्यक्रमादरम्यान तिबेटी युवक-युवतींनी सादर केलेल्या पारंपरिक नृत्यांनी उपस्थितांची मने जिंकली. त्यांच्या रंगीबेरंगी वेशभूषा, शिस्तबद्ध सादरीकरण आणि सांस्कृतिक अभिव्यक्ती पाहून तिबेटी संस्कृतीची समृद्ध परंपरा अनुभवायला मिळाली.

एल. टी. लवात्रे
मो. 7757823796

विविध क्षेत्रांत उल्लेखनीय कार्य करणाऱ्या तिबेटी नागरिकांचा प्रशस्तीपत्र देऊन गौरव करण्यात आला. प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते वृक्षारोपण करून पर्यावरण संवर्धनाचाही संदेश देण्यात आला. समारोपाच्या भाषणात श्री. तेजसिंग सांगपो यांनी भारत सरकार, महाराष्ट्र शासन आणि भारतीय समाजाबद्दल मनःपूर्वक कृतज्ञता व्यक्त केली. ते म्हणाले, ‘जग भौतिक प्रगतीच्या मागे धावत असताना बुद्धांची करुणा आणि अहिंसेचा संदेश अधिक महत्त्वाचा ठरतो. भारताने आम्हाला आश्रय दिला, सन्मान दिला आणि जगण्याची नवी आशा दिली. गोठणगाव हे आमच्यासाठी केवळ निर्वासित छावणी नाही, तर दुसरे घर आहे.’ कार्यक्रमाच्या अखेरीस भारत आणि तिबेटची राष्ट्रगीते सादर करण्यात आली. त्यानंतर सर्व उपस्थितांसाठी भोजनाची व्यवस्था करण्यात आली होती. कार्यक्रमाचे उत्कृष्ट सूत्रसंचालन कु. मिगमार चोडोन यांनी केले, तर आभार प्रदर्शन ग्यान शेंनझिंग यांनी तिबेटी भाषेत केले. गोठणगावातील तिबेटी समाजाचा शिस्तबद्ध, कृतज्ञ आणि शांतताप्रिय स्वभाव पाहून मन भरून आले. जवळपास सहा दशकांपासून भारतात वास्तव्यास असलेला हा समाज आजही आपल्या मातृभूमीत परतण्याचे स्वप्न जपत आहे. त्यांच्या डोळ्यांतील ती आशा, भारताबद्दलची कृतज्ञता आणि बुद्धांच्या करुणामय विचारांवरील त्यांची अढळ श्रद्धा प्रत्येक भारतीयासाठी प्रेरणादायी आहे. गोठणगावहून नागपूरकडे परतीचा प्रवास सुरू झाला, पण मन मात्र करुणा, शांतता आणि मानवतेच्या त्या विलक्षण अनुभूतीने भारावून गेले होते. दलाई लामा यांचा वाढदिवस हा केवळ एका महान व्यक्तिमत्त्वाचा जन्मोत्सव नसून संपूर्ण मानवजातीसाठी प्रेम, करुणा, सहिष्णुता आणि विश्वबंधुत्वाचा संदेश देणारा प्रेरणादायी उत्सव आहे, याची पुन्हा एकदा प्रचिती या कार्यक्रमातून आली.●●

संघर्षातून घडलेले नेतृत्व : शिक्षण, जिद्द आणि कर्तव्यनिष्ठेची प्रेरणादायी यशोगाथा

प्राचार्या प्रणाली दहाटे यांच्या वाढदिवसानिमित्त

काही व्यक्ती पदामुळे मोठ्या होतात, तर काही आपल्या कार्यामुळे. काहींना अधिकार प्रतिष्ठा देतो, तर काहींच्या कर्तृत्वामुळे अधिकारालाही प्रतिष्ठा प्राप्त होते. शासकीय सेवेत काम करणाऱ्या प्रत्येक अधिकाऱ्याला जबाबदारी मिळते पण त्या जबाबदारीला संवेदनशीलता, प्रामाणिकपणा आणि दूरदृष्टीची जोड देणारे अधिकारीच समाजाच्या स्मरणात राहतात. अशाच कर्तव्यदक्ष, अभ्यासू आणि जिद्दी व्यक्तिमत्त्वाचे नाव म्हणजे प्राचार्या प्रणाली हिरामण दहाटे. ११ जुलै हा त्यांचा वाढदिवस, हा दिवस केवळ शुभेच्छांचा नसून एका संघर्षमय प्रवासाचा, शिक्षणाच्या सामर्थ्याचा आणि जिद्दीने घडवलेल्या यशाचा गौरव करण्याचा दिवस आहे.

आज त्या महाराष्ट्र शासनाच्या कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागांतर्गत भंडारा जिल्ह्यातील साकोली येथील औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेच्या प्राचार्या तसेच राजुरा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेच्या प्राचार्या म्हणून जबाबदारी सांभाळत आहेत. हजारो विद्यार्थ्यांच्या भविष्याशी निगडित असलेल्या संस्थेचे नेतृत्व करताना त्यांनी प्रशासनातील पारदर्शकता, शिस्त, आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर आणि गुणवत्तापूर्ण कौशल्य विकास यांचा सुंदर संगम घडवून आणला आहे. परंतु या यशामागे संघर्षाचा दीर्घ इतिहास दडलेला आहे. अमरावतीच्या एका सर्वसामान्य कुटुंबात त्यांचे बालपण गेले. होली क्रॉस शाळेतून दहावी प्रथम श्रेणीत उत्तीर्ण झाल्यानंतर त्यांनी शासकीय पॉलिटेक्निक, अमरावती येथून प्रथम श्रेणीत डिप्लोमा पूर्ण केला. त्यानंतर स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठातून अभियांत्रिकी पदवी विशेष प्राविण्यासह संपादन केली आणि पुढे नागपूर येथील जी. एच. रायसोनी अभियांत्रिकी महाविद्यालयातून एम.टेक. पूर्ण केले. प्रत्येक टप्प्यावर गुणवत्तेचा ध्यास कायम ठेवत त्यांनी स्वतःची वाट स्वतः निर्माण केली. त्यांच्या घरची परिस्थिती अत्यंत साधी होती. वडील राज्य परिवहन महामंडळात बस कंडक्टर म्हणून कार्यरत होते. चार मुली आणि एका मुलाच्या शिक्षणाची जबाबदारी पेलताना आर्थिक मर्यादा स्वाभाविक होत्या. अशा परिस्थितीत शिक्षणाची वाटचाल शक्य झाली ती शिष्यवृत्तीच्या आधारावर. त्या नेहमी कृतज्ञतेने सांगतात की, शिष्यवृत्ती नसती तर कदाचित उच्च शिक्षण पूर्ण करणे शक्य झाले नसते. म्हणूनच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी शिक्षणासाठी निर्माण केलेल्या घटनात्मक संधी आणि सामाजिक न्यायाच्या विचारांबद्दल त्यांना विशेष आदर आहे. वडिलांनी दिलेला सर्वात मोठा वारसा म्हणजे संपत्ती नव्हे, तर जिद्द, प्रामाणिकपणा आणि संकटात न डगमगण्याची ताकद. आयुष्यभर कष्ट करून त्यांनी मुलांना एकच धडा दिला “परिस्थिती कितीही कठीण असली तरी शिक्षण सोडायचे नाही.” हाच धडा पुढे प्रणाली दहाटे यांच्या संपूर्ण आयुष्याचा आधारस्तंभ ठरला. शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर त्यांनी पॉलिटेक्निकमध्ये व्याख्याता म्हणून अध्यापन सुरू केले. अध्यापनाबरोबरच त्यांनी स्पर्धा परीक्षांची तयारीही सुरू ठेवली. लग्नानंतर अनेकांची स्वप्ने बदलतात पण त्यांनी स्वप्नांचा पाठलाग सोडला नाही. २०१४ मध्ये त्यांनी शासकीय पॉलिटेक्निक व्याख्याता आणि आयटीआय प्राचार्य पदांच्या परीक्षा दिल्या आणि दोन्ही परीक्षांमध्ये यश मिळवले. मात्र नियतीने त्यांची खरी परीक्षा अजून बाकी ठेवली होती. २०१५ मध्ये व्याख्याता पदाच्या मुलाखतीसाठी त्यांना मुंबईला बोलावण्यात आले. त्या वेळी गर्भारपणाचा आठवा महिना सुरू होता. डॉक्टरांचा सल्ला, घरच्यांची काळजी आणि प्रवासाचा धोका यामुळे त्यांनी मनावर दगड ठेवून आपल्या स्वप्नातील संधीचा त्याग केला. एखाद्याला वाटेल, इतके कष्ट करूनही नशिबाने साथ दिली नाही, पण संघर्षाला घाबरणाऱ्या त्या नव्हत्या. प्रसूतीनंतर काही दिवसांतच पुन्हा दुसऱ्या मुलाखतीसाठी बोलावणे आले. नुकतीच गंभीर प्रसूती झालेली, अंगात ताप, नीट चालताही येत नव्हते आणि कुशीत अवघे वीस दिवसांचे बाळ. अशा वेळी अनेकांनी “आता नको” असेच सांगितले असते. परंतु त्यांचे पती त्यांच्या पाठीशी ठामपणे उभे राहिले. त्यांनी धैर्य दिले, विश्वास दिला आणि “तू हा इंटरव्ह्यू देणारच” असा आग्रह धरला. त्या मुंबईला गेल्या, मुलाखत दिली आणि उपस्थित सर्वांना त्यांच्या जिद्दीने प्रभावित केले. निकाल काय लागेल, याची खात्री नव्हती, पण प्रयत्न मात्र अपूर्ण राहिला नाही. काही काळानंतर नियुक्ती आदेश आला आणि त्यांच्या संघर्षाला यशाचे सुंदर बक्षीस मिळाले. त्यांचा मुलगा तेव्हा दोन वर्षांचा झाला होता. त्याचे नाव त्यांनी ‘कौतुक’ ठेवले, कारण तो त्यांच्या आयुष्यातील संघर्ष, आशा आणि यशाचा साक्षीदार होता.

२०१७ मध्ये त्या चंद्रपूर येथील मुलींच्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेत प्राचार्य (गट-ब) म्हणून रुजू झाल्या. शासकीय सेवा ही केवळ पद नसते तर ती सतत शिकण्याची आणि जबाबदाऱ्या स्वीकारण्याची प्रक्रिया असते. अनेक प्रशासकीय अडचणी, मर्यादा आणि आव्हाने आली पण त्यांनी प्रत्येक प्रश्नाकडे समस्येऐवजी संधी म्हणून पाहिले. संस्थेची गुणवत्ता, विद्यार्थ्यांचा आत्मविश्वास, शिक्षकांचे समन्वय आणि प्रशासनातील पारदर्शकता यांना त्यांनी नेहमीच प्राधान्य दिले. आठ वर्षांच्या यशस्वी सेवेनंतर त्यांना वर्ग-१ अधिकारी म्हणून पदोन्नती मिळाली आणि साकोली येथे प्राचार्या म्हणून नवीन जबाबदारी स्वीकारण्याची संधी मिळाली. आज त्या विभागात कर्तव्यदक्ष, निर्णयक्षम आणि विद्यार्थीकेंद्रित अधिकारी म्हणून ओळखल्या जातात. कौशल्य विकास ही केवळ सरकारी योजना नसून युवकांच्या भविष्याचा पाया आहे, या विश्वासाने त्या सातत्याने कार्यरत आहेत.

आज देशाला रोजगारक्षम, प्रशिक्षित आणि आत्मनिर्भर युवकांची गरज आहे. उद्योगांना कुशल मनुष्यबळ हवे आहे. अशा वेळी आयटीआयसारख्या संस्था राष्ट्रनिर्मितीचे केंद्र बनतात. त्या संस्थांचे नेतृत्व करणारे अधिकारी म्हणजे भविष्यातील भारत घडवणारे शिल्पकार असतात. प्रणाली दहाटे यांचे कार्य या व्यापक राष्ट्रीय ध्येयाशी जोडलेले आहे. त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वातील आणखी एक महत्त्वाचा गुण म्हणजे साधेपणा. पद वाढले, जबाबदाऱ्या वाढल्या, परंतु पाय मात्र जमिनीवरच राहिले. विद्यार्थ्यांशी संवाद, सहकाऱ्यांशी सुसंवाद, कामातील शिस्त आणि निर्णयातील पारदर्शकता यामुळे त्यांनी विश्वासार्ह अधिकारी म्हणून स्वतःची वेगळी ओळख निर्माण केली आहे. त्यांचा संपूर्ण जीवनप्रवास एक महत्त्वाचा संदेश देतो की, “गरीबी अडथळा असू शकते पण ती यशाचा अंत नसते. योग्य संधी, शिक्षण, जिद्द आणि कुटुंबाचा विश्वास असेल तर कोणतीही मुलगी उच्च पदापर्यंत पोहोचू शकते.” प्रशासकीय जबाबदाऱ्यांमुळे सामाजिक कार्यात सातत्याने सक्रिय राहणे शक्य होत नसले, तरी त्यांना आंबेडकरी विचारांची मांडणी करणाऱ्या ‘कोण म्हणतो टक्का दिला?’ या नाटकात अभिनय करून वैचारिक चळवळीचा एक छोटासा भाग होण्याचे भाग्य लाभले.

प्रविण बागडे
9923620919

चंद्रपूर येथे या नाटकाचे काही यशस्वी प्रयोगही झाले. समाजप्रबोधनाच्या अशा सांस्कृतिक माध्यमातून योगदान देता आले, ही त्यांच्याकरिता कायमची समाधानाची बाब आहे. आज समाजात मुलींच्या शिक्षणाबद्दल बोलले जाते, परंतु प्रणाली दहाटे यांचा प्रवास हे त्या विचाराचे जिवंत उदाहरण आहे. संघर्ष हा त्यांच्या आयुष्याचा अध्याय होता, शिक्षण त्यांची ताकद होती, जिद्द त्यांची ओळख ठरली आणि कर्तव्यनिष्ठा त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाची खरी सही बनली.

शिष्यवृत्तीवर शिक्षण घेणारी एक विद्यार्थीनी पुढे वर्ग-१ अधिकारी बनते, हजारो विद्यार्थ्यांच्या भविष्याची जबाबदारी स्वीकारते आणि कौशल्य विकासाच्या माध्यमातून राष्ट्रनिर्मितीत योगदान देते. यापेक्षा प्रेरणादायी प्रवास कोणता? ११ जुलैच्या वाढदिवसानिमित्त त्यांना हार्दिक शुभेच्छा! त्यांना उत्तम आरोग्य, दीर्घायुष्य, अखंड कार्यऊर्जा आणि अधिक व्यापक यश लाभो. त्यांच्या नेतृत्वाखाली आणखी अनेक विद्यार्थ्यांच्या स्वप्नांना नवी दिशा मिळो, अनेक कुटुंबांचे भविष्य उजळो आणि शिक्षणाच्या माध्यमातून समाजपरिवर्तनाची ही वाटचाल अधिक वेगाने पुढे जावो, हीच मनःपूर्वक सदिच्छा.●●

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प – २०२

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पूर्णाकृती पुतळा देऊळगावराजा बुलढाणा

देऊळगावराजा चौकात भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा बसवण्यासंदर्भात विविध संघटना आणि स्थानिकांकडून दीर्घकाळ मागणी होती. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा देवळगावराजा हे बुलढाणा जिल्ह्यातील विशेष आकर्षण आहे. येथे विविध प्रकारच्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात येत असतात.

संवाद मित्र, राजू थुल
मो. 9423420031

महत्वाचे

बार्टीचा महासंकल्प : अनुसूचित जातीच्या युवकांसाठी ५० प्रगत कौशल्य अभ्यासक्रम मोफत

पुणे : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी)तर्फे महाराष्ट्रातील अनुसूचित जातीच्या तरुण-तरुणींसाठी ५० प्रगत कौशल्य विकास अभ्यासक्रम पूर्णपणे मोफत उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत. सामाजिक न्याय मंत्री संजय शिरसाट, राज्यमंत्री माधुरी मिसाळ, प्रधान सचिव डॉ. हर्षदीप कांबळे तसेच बार्टीच्या महासंचालक दीपा मुधोळ-मुंडे यांच्या मार्गदर्शनाखाली ही योजना राबविण्यात येत आहे. यामध्ये जनरेटिव्ह एआय, सायबर सिक्युरिटी, मशीन लर्निंग, ई-व्हीकल प्रॉडक्ट डिझाइन, फिनटेक ऑपरेशन्स यांसारख्या अत्याधुनिक अभ्यासक्रमांसह सीएनसी ऑपरेटर व इंडस्ट्रियल वेल्डिंगसारखे रोजगाराभिमुख अभ्यासक्रमांचा समावेश आहे. प्रशिक्षणासाठी टाटा स्ट्राइव्ह, टेक महिंद्रा फाउंडेशन, सिम्बायोसिस स्किल्स युनिव्हर्सिटी, प्रथम एज्युकेशन फाउंडेशन आदी नामांकित संस्थांची साथ लाभणार आहे. प्रशिक्षणानंतर सहा महिन्यांपर्यंत नोकरी मिळवून देण्यासाठी विशेष सहाय्य दिले जाणार असून, पुणे, मुंबई, नागपूर, नाशिक, ठाणे आणि छत्रपती संभाजीनगर येथे प्रशिक्षण केंद्रे सुरू करण्यात येत आहेत. या योजनेसाठी १६ जुलैपर्यंत ऑनलाइन अर्ज करता येणार असून, प्रवेश 'प्रथम येणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य' या तत्त्वावर दिला जाणार आहे. पात्र उमेदवारांनी बार्टीच्या अधिकृत संकेतस्थळावर अर्ज करण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे.

मृणालिनी दहिवाडे यांच्या वाढदिवसानिमित्त बोधीवृक्षाचे रोपण

नागपूर : भारतीय बौद्ध महासभा, नागपूर शहरच्या उपाध्यक्ष मृणालिनी दहिवाडे यांच्या वाढदिवसानिमित्त विघ्नहर्ता गार्डन योगा ग्रुपतर्फे रविवारी (१२ जुलै) आदिवासी चौक, काटोल रोड येथे बोधीवृक्षाचे रोपण करण्यात आले. पर्यावरण संवर्धन, धम्मप्रेम आणि सामाजिक बांधिलकीचा संदेश देण्यासाठी आयोजित या उपक्रमात योगा ग्रुपच्या सदस्यांनी उत्स्फूर्त सहभाग घेतला. यावेळी बोधीवृक्ष हा ज्ञान, शांतता, समता आणि मानवकल्याणाचे प्रतीक असल्याचे सांगत प्रत्येकाने किमान एक वृक्ष लावून त्याचे संगोपन करण्याचा संकल्प केला. याप्रसंगी मृणालिनी दहिवाडे यांनी वाढदिवसानिमित्त पुष्पगुच्छ किंवा भेटवस्तूंऐवजी वृक्षारोपण व सामाजिक उपक्रमांना प्राधान्य देण्याचे आवाहन केले. पर्यावरण संरक्षणासह बुद्धांच्या धम्मातील मानवकल्याणाचा संदेश समाजात रुजविण्यासाठी अशा उपक्रमांची गरज असल्याचे त्यांनी नमूद केले.

एसआयआर प्रक्रियेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी जिल्हाधिकाऱ्यांना निवेदन

नागपूर : राज्यात सुरू असलेल्या स्पेशल इंटेन्सिव्ह रिव्हिजन (एसआयआर) प्रक्रियेची प्रभावी, पारदर्शक आणि वेळेत अंमलबजावणी व्हावी, तसेच नागरिकांना कोणताही त्रास होऊ नये, या मागण्यांसाठी एसआयआर ॲडव्होकेट्स वर्किंग कमिटी, नागपूरच्या वतीने जिल्हाधिकाऱ्यांना निवेदन सादर करण्यात आले.
निवेदनात एसआयआरबाबत व्यापक जनजागृती मोहीम राबविणे, अर्ज भरण्यासाठी नागरिकांना मार्गदर्शन करणे, विधानसभा निहाय बीएलओ व हेल्पलाईन क्रमांक प्रसिद्ध करणे, बीएलओंना आवश्यक मनुष्यबळ उपलब्ध करून देणे, बीएलओ मॅन्युअलचे काटेकोर पालन करणे, स्वयंसेवी संस्था व सामाजिक संघटनांचा सहभाग वाढविणे आणि संपूर्ण प्रक्रियेचा नियमित आढावा घेण्याची मागणी करण्यात आली. यावेळी ॲड. कमल सतुजा, ॲड. नितीन देशमुख, ॲड. विनोद खोबरे, ॲड. समीक्षा गणेशे, ॲड. जितेंद्र हिंगवे, ॲड. लक्ष्मी मालेवार, ॲड. जितेंद्र वेळेकर, ॲड. मोनाली अपर्णा, ॲड. रुचिता मुळे आणि ॲड. बागडे यांनी जिल्हाधिकाऱ्यांची भेट घेऊन निवेदन सादर केले. कमिटीने एसआयआर प्रक्रियेविषयी जनजागृतीसाठी कार्यशाळा, मार्गदर्शन सत्रे आणि प्रशिक्षण उपक्रम सातत्याने राबविण्याचा संकल्प व्यक्त करत प्रशासनाने निवेदनातील मागण्यांवर तातडीने कार्यवाही करावी, अशी अपेक्षा व्यक्त केली.

आपले अनुभवच साहित्याचा खरा स्रोत

डॉ. शंकरराव खरात जयंतीनिमित्त अभिवादन सभा

नागपूर : 'ज्या बहिष्कृत समाजाला शिक्षणापासून वंचित ठेवण्यात आले, त्याच समाजाने आपल्या दुःख, वेदना, संघर्ष आणि विद्रोहाला साहित्याचे रूप देऊन मराठी साहित्य समृद्ध केले. या परिवर्तनामागे भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची प्रेरणा असून, त्या प्रेरणेतून घडलेले प्रख्यात साहित्यिक, कथाकार आणि विचारवंत म्हणजे डॉ. शंकरराव खरात होत,' असे प्रतिपादन अभिवादन सभेतील वक्त्यांनी केले. डॉ. शंकरराव खरात यांच्या जयंतीनिमित्त आयोजित ऑनलाइन अभिवादन सभा गुगल मीटद्वारे उत्साहात पार पडली. या कार्यक्रमात महाराष्ट्रातील विविध जिल्ह्यांतील साहित्यिक, साहित्यप्रेमी आणि अभ्यासक मोठ्या संख्येने सहभागी झाले. कार्यक्रमाचे उद्घाटक दिनकर मडकवाडे यांनी डॉ. शंकरराव खरात यांच्या साहित्यिक कार्याचा सविस्तर परिचय करून दिला. यानंतर नुकतेच निधन झालेले समाजसेवक पंडित गायकवाड यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली अर्पण करण्यात आली.प्रीती तिरपुडे आणि ज्योत्स्ना बनसोड यांनी डिजिटल युगातील स्वलिखित कथा सादर केल्या. व्यापक आणि चौफेर साहित्यवाचनाची गरज अधोरेखित करतांना डॉ. शंकरराव खरात यांच्या आत्मकथनात्मक 'तरळ अंतराळ' या साहित्यकृतीचा विशेष उल्लेख करण्यात आला. अध्यक्षीय भाषणात विलास गजभिये यांनी डॉ. शंकरराव खरात यांच्या जन्मशताब्दी साहित्य संमेलनाच्या आठवणींना उजाळा देत, 'आपले अनुभव हेच आपल्या साहित्याचे बीज असते. समाजातील वास्तवाशी प्रामाणिक राहून लिहिलेले साहित्यच दीर्घकाळ जिवंत राहते,' असे मत व्यक्त केले. यावेळी शालिनी मेश्राम, डॉ. विवेक रणखांबे, विशाखा नकाशे आणि डॉ. रवी खरात यांनीही डॉ. शंकरराव खरात यांच्या साहित्यिक आणि सामाजिक योगदानाचा गौरव करणारे मनोगत व्यक्त केले. कार्यक्रमाची भूमिका व प्रभावी सूत्रसंचालन रंगराज गोस्वामी यांनी केले, तर प्रा. संध्या वैध यांनी आभार प्रदर्शन केले. या कार्यक्रमास शिल्पा मकेश्वर, डॉ. वीणा राऊत, नरेश मेश्राम, रघुराज मेटकरी (सांगली), डॉ. विवेक रणखांबे यांच्यासह राज्यभरातील अनेक साहित्यिक व साहित्यप्रेमी उपस्थित होते. डॉ. शंकरराव खरात यांच्या साहित्यविचारांना उजाळा देत, नव्या पिढीने आपल्या जीवनानुभवांना साहित्यरूप देण्याचा संकल्प या अभिवादन सभेत व्यक्त करण्यात आला.

अनुसूचित जातींच्या आरक्षणात उपवर्गीकरण लागू करू नये

कृती समितीचे सामाजिक न्याय मंत्र्यांना निवेदन

नागपूर : आरक्षण उपवर्गीकरण विरोधी कृती समितीच्या शिष्टमंडळाने राज्याचे सामाजिक न्याय मंत्री संजय शिरसाट यांची भेट घेऊन अनुसूचित जातींच्या आरक्षणामध्ये उपवर्गीकरण लागू करू नये आणि संविधानाने दिलेल्या आरक्षणाच्या मूळ स्वरूपाचे संरक्षण करावे, अशी मागणी करणारे निवेदन सादर केले. बैठकीत उपवर्गीकरणामुळे अनुसूचित जातींच्या घटनात्मक हक्कांवर, सामाजिक ऐक्यावर तसेच शैक्षणिक, आर्थिक आणि प्रशासकीय प्रतिनिधित्वावर होणाऱ्या संभाव्य परिणामांबाबत सविस्तर चर्चा झाली. यावेळी मंत्री शिरसाट यांनी राज्यभर झालेल्या मोर्चे, सभा आणि जनदबावामुळे उपवर्गीकरणाचा विषय सध्या मागे पडला असून, तत्काळ तो लागू करण्याचा विचार नसल्याचे सांगितल्याची माहिती शिष्टमंडळाने दिली. मात्र, केवळ मौखिक आश्वासन न देता अनुसूचित जातींच्या आरक्षणात उपवर्गीकरण लागू केले जाणार नाही, अशी अधिकृत घोषणा राज्य शासनाने करावी, अशी ठाम मागणी कृती समितीने केली. या शिष्टमंडळात अमन कांबळे, ॲड. स्मिता कांबळे, इंजि. कुलदीप रामटेके, प्रीतम बुलकुंडे, इंजि. अरविंद गेडाम, ॲड. आकाश मुन, इंजि. जयंत इंगळे, अविनाश कठाने, सुनील वाकोडे, मार्शल अजय बागडे, आकाश मुनेश्वर आदी उपस्थित होते.

बार्टीची संविधान दिंडी पुण्यातून पंढरपूरकडे रवाना

पुणे : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी) तर्फे आयोजित संविधान दिंडीचे उद्घाटन संस्थेच्या निबंधक डॉ. सुचिता शिंदे यांच्या हस्ते उत्साहात झाले. नाना पेठ येथून सुरू झालेली ही दिंडी देहू-आळंदी मार्गे पंढरपूरपर्यंत जाऊन आषाढी एकादशीला तिचा समारोप होणार आहे. संविधानातील समता, स्वातंत्र्य, बंधुता आणि न्याय या मूल्यांचा प्रचार-प्रसार करण्यासाठी दिंडीदरम्यान पथनाट्य, संविधान उद्देशिकेचे सामूहिक वाचन, मोफत उद्देशिका वाटप आणि 'चालता-बोलता संविधान' अशा जनजागृतीपर उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले आहे. यावेळी डॉ. बबन जोगदंड यांनी संविधानाचा संदेश समाजाच्या प्रत्येक घटकापर्यंत पोहोचविणे हा दिंडीचा उद्देश असल्याचे सांगितले, तर डॉ. सुचिता शिंदे यांनी ही दिंडी संविधानिक मूल्ये जनमानसात रुजविण्यास प्रेरणादायी ठरेल, असा विश्वास व्यक्त केला. बार्टीच्या महासंचालक दीपा मुधोळ-मुंडे यांच्या मार्गदर्शनाखाली आयोजित या दिंडीत समतादूत विभागाचा विशेष सहभाग असून, वारकऱ्यांना संविधानाच्या उद्देशिकेचे वाटप करण्यात येणार आहे. उद्घाटनप्रसंगी बार्टीचे अधिकारी, कर्मचारी, समतादूत प्रकल्प अधिकारी शितल बंडगर तसेच संविधानप्रेमी नागरिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

बौद्ध संस्कृती जपणाऱ्या संस्थांना विकासनिधी कमी पडू देणार नाही : सामाजिक न्याय मंत्री संजय शिरसाट

नागपूर : बौद्ध संस्कृतीचे संवर्धन, सामाजिक प्रबोधन आणि शैक्षणिक कार्य करणाऱ्या संस्थांना विकासकामांसाठी निधीची कमतरता भासू दिली जाणार नाही, अशी ग्वाही राज्याचे सामाजिक न्याय मंत्री संजय शिरसाट यांनी दिली.
महाराष्ट्र शासनाच्या तीर्थक्षेत्र दर्शन योजनेअंतर्गत नागपूरहून बुद्धगया येथे जाणाऱ्या वयोवृद्ध भाविकांच्या यात्रेच्या शुभारंभप्रसंगी मंत्री शिरसाट नागपुरात आले असता, रामटेक लोकसभा मतदारसंघाचे खासदार श्यामकुमार बर्वे यांच्या नेतृत्वाखालील शिष्टमंडळाने त्यांची भेट घेऊन विविध मागण्यांचे निवेदन सादर केले.
यावेळी शिष्टमंडळाने नागपूर शहर तसेच रामटेक लोकसभा मतदारसंघातील बौद्ध संस्कृतीचे जतन, संवर्धन आणि सामाजिक-शैक्षणिक कार्य करणाऱ्या संस्थांना आवश्यक आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करून देण्याची मागणी केली. या संस्था धम्म हॉल, विपश्यना केंद्र, प्रशिक्षण केंद्र, निवासी शाळा, निवासी प्रशिक्षण केंद्र तसेच विविध सामाजिक व धार्मिक उपक्रम राबवित असल्याची माहिती शिष्टमंडळाने मंत्र्यांना दिली.
यावर सकारात्मक प्रतिसाद देत मंत्री संजय शिरसाट यांनी सामाजिक न्याय विभागामार्फत अशा संस्थांच्या विविध विकासकामांसाठी आवश्यक निधी उपलब्ध करून दिला जाईल आणि निधीअभावी कोणतेही काम रखडू दिले जाणार नाही, असे स्पष्ट आश्वासन दिले.
यावेळी त्यांनी सामाजिक न्याय विभागामार्फत समाजाच्या सर्वांगीण उत्थानासाठी नवीन योजना राबविण्यात येणार असल्याची माहितीही दिली. तसेच जागतिक वारसा (World Heritage) दर्जा प्राप्त असलेल्या पवित्र बुद्धगया येथे महाराष्ट्र शासनाचे 'महाराष्ट्र सदन' उभारण्याचे काम लवकरच सुरू करण्यात येणार असून, त्यासाठी बिहार सरकारकडून आवश्यक जमीन उपलब्ध करून घेण्यासाठी लवकरच बिहारच्या मुख्यमंत्र्यांची भेट घेणार असल्याचेही त्यांनी सांगितले. खासदार श्यामकुमार बर्वे यांनी या भेटीदरम्यान सामाजिक, शैक्षणिक व धार्मिक क्षेत्राशी संबंधित अनेक प्रलंबित प्रश्नांबाबत लेखी निवेदन सादर करून त्यावर तातडीने कार्यवाही करण्याची मागणी केली. या शिष्टमंडळात भंते प्रशील, नितीन गजभिये, स्मिता वाकडे, रत्नदीप रंगारी, क्षितिज गायकवाड, राकेश धारगावे आदी प्रमुख कार्यकर्ते उपस्थित होते.

'आऊट ऑफ सिल्याबस' : शिक्षण, समाजभान आणि पर्यावरण संवर्धनाचा प्रभावी संदेश देणारा चित्रपट

नागपूर : डॉ. सुगत वाघमारे निर्मित आणि नवीन देशबोईना दिग्दर्शित 'आऊट ऑफ सिल्याबस' हा चित्रपट केवळ शिक्षणव्यवस्थेवर भाष्य करणारा नसून, पुस्तकी ज्ञान आणि जीवनातील वास्तव यांतील संघर्ष अधोरेखित करणारा सामाजिक आशयाचा चित्रपट ठरत आहे. विद्यार्थ्यांच्या परीक्षेच्या तयारीचा प्रवास स्थानिक जंगल वाचविण्याच्या चळवळीशी जोडत हा चित्रपट समाज, पर्यावरण आणि जबाबदारी यांविषयी महत्त्वपूर्ण संदेश देतो. चित्रपटाचा मुख्य गाभा हा शिक्षण म्हणजे केवळ गुण, परीक्षा किंवा करिअर नव्हे, तर समाजभान, माणुसकी आणि पर्यावरणाविषयीची संवेदनशीलता हे देखील जीवनाचे आवश्यक धडे आहेत, हा आहे. आजच्या स्पर्धात्मक युगात तरुणांनी केवळ वैयक्तिक यशाकडे न पाहता सामाजिक प्रश्नांकडेही सजगतेने पाहण्याची गरज असल्याचे चित्रपट प्रभावीपणे मांडतो.
'आऊट ऑफ सिल्याबस' हे शीर्षकच चित्रपटाचा आशय स्पष्ट करते. जीवनातील अनेक महत्त्वाचे धडे हे शालेय किंवा महाविद्यालयीन अभ्यासक्रमात नसतात; ते प्रत्यक्ष अनुभव, संघर्ष आणि समाजातील वास्तवातून शिकावे लागतात, हा विचार चित्रपटातून अधोरेखित करण्यात आला आहे. चित्रपटातील नायक सुरुवातीला स्वतःच्या ध्येयापुरता मर्यादित असतो. मात्र, सामाजिक संघर्ष आणि पर्यावरण रक्षणाच्या चळवळीत सहभागी झाल्यानंतर त्याच्यात सकारात्मक परिवर्तन घडते आणि तो जबाबदार व जागरूक नागरिक म्हणून विकसित होतो. हे पात्रचित्रण तरुण पिढीला प्रेरणा देणारे आहे. दिग्दर्शक नवीन देशबोईना यांनी कथा वास्तववादी ठेवत युवकांना विचार करायला भाग पाडणारा दृष्टिकोन मांडला आहे. पर्यावरण संवर्धन, सामाजिक उत्तरदायित्व आणि लोकसहभाग या विषयांची मांडणी प्रभावीपणे करण्यात आली आहे. एकूणच, 'आऊट ऑफ सिल्याबस' हा चित्रपट शिक्षणाच्या पारंपरिक चौकटीपलीकडे जाऊन जीवनमूल्यांचा वेध घेणारा प्रेरणादायी सामाजिक चित्रपट आहे. विद्यार्थी, शिक्षक, पालक आणि समाजपरिवर्तनाची जाणीव असलेल्या प्रत्येकाने हा चित्रपट पाहावा, असा संदेश या चित्रपटातून दिला जातो.

झोपडपट्टीतील गुणवंत विद्यार्थ्यांचा गौरव

24 वर्षांपासून सुरू असलेल्या उपक्रमाचे सर्वत्र कौतुक

नागपूर : उत्तर नागपुरातील मोठा इंदोरा येथील सहयोग मित्र परिवार बहुउद्देशीय संस्था यांच्या वतीने झोपडपट्टी परिसरातील दहावी व बारावीच्या गुणवंत विद्यार्थ्यांचा सत्कार समारंभ शनिवारी अंगुलीमाल समाज भवन येथे उत्साहात पार पडला. यावेळी समाजसेवक सुनील चौबे यांचाही विशेष सत्कार करण्यात आला.
कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी ज्येष्ठ नेते डी. एम. बेलेकर होते. प्रमुख अतिथी म्हणून ज्येष्ठ पत्रकार व सामाजिक कार्यकर्ते अनिल वासनिक तसेच अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे रामभाऊ डोंगरे उपस्थित होते. व्यासपीठावर सुनील चौबे, विजय बैतुले आणि रामचंद्र कोटांगले यांची उपस्थिती लाभली. संस्थेचे पदाधिकारी लहानू बन्सोड, रमेश ढवळे, राजन टेंभुर्णे, अनिल बावनगडे आणि अनिल रंगारी यांनी कार्यक्रमाच्या आयोजनाची धुरा सांभाळली.
यावेळी समाजसेवक सुनील चौबे यांना शाल, सन्मानपत्र व पुष्पगुच्छ देऊन गौरविण्यात आले. तसेच दहावी व बारावीच्या गुणवंत विद्यार्थ्यांना पुष्पगुच्छ, सन्मानपत्र आणि पुस्तके भेट देऊन त्यांच्या यशाचा सन्मान करण्यात आला.
सहयोग मित्र परिवार संस्थेचा हा गुणवंत गौरव उपक्रम गेल्या २४ वर्षांपासून अखंडपणे राबविला जात असून, शिक्षणाबाबत समाजात प्रेरणा निर्माण करणाऱ्या या सातत्यपूर्ण कार्याचे अध्यक्ष, प्रमुख पाहुणे व वक्त्यांनी आपल्या मनोगतात विशेष कौतुक केले. विद्यार्थ्यांनी कठोर परिश्रम, जिद्द आणि शिक्षणाच्या बळावर उज्ज्वल भविष्य घडवावे, असा संदेशही त्यांनी दिला.
कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक सुनीता ढवळे, सूत्रसंचालन लहानू बन्सोड यांनी तर आभार प्रदर्शन राजन टेंभुर्णे यांनी केले.
या कार्यक्रमास चैतन्य मनोहरकर, रूपेश सोमकुंवर, सक्षम अलोणे, लकी उके, सुबोध सरदारे, श्रीकांत सहारे, रत्नाकर शेंडे, पद्मा अलोणे, सुकेशिनी मनोहरकर, प्रभा बन्सोड, अंतरा चव्हाण, डाली सरदारे, सुरेखा गेडाम, मिहान वनदुधे, कमलेश गेडाम, बादल चव्हाण यांच्यासह सुमारे २०० नागरिक उपस्थित होते.

डॉ. विजया शिरसाट चक्रनारायण यांना पीएच.डी. पदवी

मुंबई : विरार (जि. पालघर) येथील विवा महाविद्यालयाच्या राज्यशास्त्र विभागप्रमुख प्रा. विजया शिरसाट-चक्रनारायण यांनी संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठातून राज्यशास्त्र विषयात पीएच.डी. पदवी संपादन केली आहे
त्यांनी प्रा. डॉ. रतन राठोड यांच्या मार्गदर्शनाखाली 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या सामाजिक न्याय विषयक विचारांचे विश्लेषणात्मक अध्ययन' या विषयावर संशोधन प्रबंध सादर केला. विवा परीक्षेदरम्यान बाह्य परीक्षक म्हणून प्रा. डॉ. अलका देशमुख आणि प्रा. डॉ. संदीप तुंडुरवार उपस्थित होते. तसेच आचार्य पदवी कक्षाच्या उपकुलसचिव मीनल मालधुरे यांचीही उपस्थिती होती.
त्यांच्या या यशाबद्दल विवा चॅरिटेबल ट्रस्टचे संस्थापक अध्यक्ष हितेंद्रअप्पा ठाकूर, अध्यक्ष क्षितिज ठाकूर, खजिनदार शिखर ठाकूर, सचिव अपर्णा ठाकूर, ट्रस्टी संजीवदादा पाटील, डॉ. भीमराव आंबेडकर, जे.व्ही. पवार, जॅकलिन डोळस, डॉ. रेखा मेश्राम, डॉ. प्रज्ञा साळवे, प्रा. भारत शिरसाट, डॉ. भास्कर पाटील, मुकुंद भारसाकळे, पंजाबराव वर आदी मान्यवरांनी त्यांचे अभिनंदन करून पुढील शैक्षणिक वाटचालीस शुभेच्छा दिल्या.

स्टोरी शिवराज्याभिषेकाची' महानाट्य १४ जुलैला; शिवश्री किरण माने यांना गौरव पुरस्कार

नागपूर : छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जीवनकार्यावर आधारित 'स्टोरी शिवराज्याभिषेकाची' हे भव्य ऐतिहासिक महानाट्य १४ जुलै रोजी सायंकाळी ६ वाजता सुरेश भट सभागृहात सादर होणार आहे. शिवश्री किरण माने आणि त्यांच्या ५० सहकाऱ्यांकडून लाईट अँड साऊंड, भव्य नेपथ्य, संगीत व प्रभावी सादरीकरणाच्या माध्यमातून शिवराज्याभिषेकाचा इतिहास साकारला जाणार आहे.
यावेळी मराठी चित्रपट, दूरदर्शन, रंगभूमी, सांस्कृतिक प्रबोधन आणि सामाजिक कार्यातील योगदानाबद्दल महासम्राट बळीराजा राष्ट्र सेवा संघ, नागपूरतर्फे शिवश्री किरण माने यांना 'महासम्राट बळीराजा सांस्कृतिक प्रबोधनकार गौरव पुरस्कार–२०२६' प्रदान करण्यात येणार असून, पुरस्कारात रोख २५ हजार रुपये व सन्मानचिन्ह देण्यात येणार आहे.
पत्रकार परिषदेला मुख्य आयोजक खेमराज क्षीरसागर, महासम्राट बळीराजा राष्ट्र सेवा संघाचे प्रा. डॉ. अभिजितसिंह नखाते, हर्षदीप धनके, योगेश राजपूत, अनया मेश्राम, सचिन पराते, सुजित मेश्राम, प्रणाली ढोक आणि नीलिमा वालपुडे उपस्थित होते. आयोजकांनी नागपूरकरांनी महानाट्य व गौरव सोहळ्याचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन केले आहे.

संघर्षातून घडलेला युवा उद्योजक ; अजय भालेराव यांची प्रेरणादायी वाटचाल

यवतमाळ : महागाव तालुक्यातील भांब गावातील अजय भालेराव यांनी प्रतिकूल परिस्थितीवर मात करत इव्हेंट मॅनेजमेंट व डेकोरेशन क्षेत्रात यशस्वी युवा उद्योजक म्हणून स्वतःची ओळख निर्माण केली आहे. लहानपणी वडिलांचे निधन झाल्यानंतर आईच्या कष्टातून शिक्षण पूर्ण करत त्यांनी नोकरीऐवजी उद्योजकतेचा मार्ग निवडला.
स्टेशनरी, कपडे व जनरल स्टोअर्सचा व्यवसाय सुरू केल्यानंतर अजय यांनी इव्हेंट मॅनेजमेंट क्षेत्रात पाऊल टाकले. गेल्या चार वर्षांपासून वाढदिवस, विवाह, नामकरण सोहळे तसेच सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आकर्षक डेकोरेशन करून त्यांनी ग्रामीण भागातही स्वतःची वेगळी ओळख निर्माण केली आहे.
सामाजिक कार्यातही सक्रिय असलेल्या अजय यांनी 'संघर्ष क्लब' स्थापन करून स्वच्छता अभियान, शैक्षणिक उपक्रम आणि विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देण्याचे काम केले आहे. त्यांच्या व्यवसायातून अनेक युवकांना रोजगाराच्या संधीही उपलब्ध होत आहेत.
नुकतेच त्यांनी 'New_Star_Event_X' या नावाने इन्स्टाग्राम पेज सुरू केले असून, इव्हेंट मॅनेजमेंट क्षेत्रात मोठे नाव कमावण्याचे त्यांचे ध्येय आहे. संघर्ष, जिद्द आणि मेहनतीच्या बळावर स्वप्ने साकार करता येतात, असा प्रेरणादायी संदेश अजय भालेराव यांच्या जीवनप्रवासातून मिळतो.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एआय.डी.सी., नागपूर – 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648